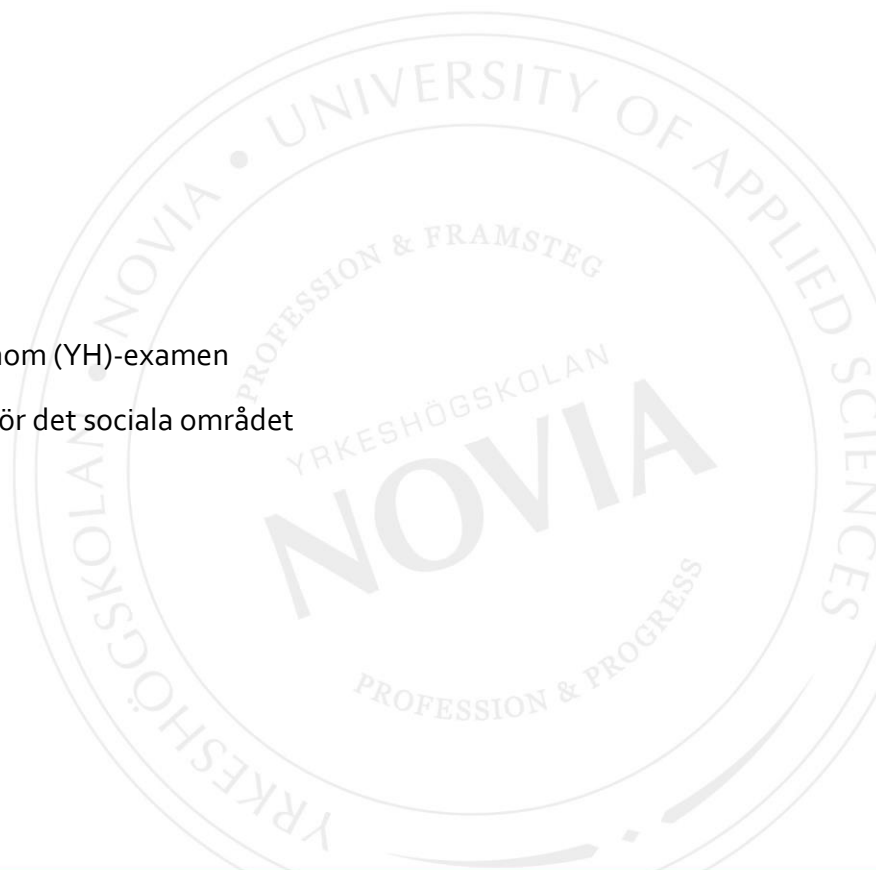

Familjelivet efter migration

En kvalitativ studie om hur familjen påverkas av
anpassningen till det finländska samhället

Charlotta Liljeström

Examensarbete för socionom (YH)-examen
Utbildningsprogrammet för det sociala området
Vasa 2019

EXAMENSARBETE

Författare: Charlotta Liljeström

Utbildning och ort: Det sociala området, Vasa

Inriktningsalternativ/Fördjupning: Familjearbete

Handledare: Sonja Kurtén-Vartio & Ralf Lillbacka

Titel: Familjelivet efter migration : En kvalitativ studie om hur familjen påverkas av anpassningen till det finländska samhället

Datum: 1.5.2019

Sidantal: 53

Bilagor: 1

Abstrakt

Syftet med detta examensarbete är att undersöka familjelivet i invandrarfamiljer i Finland, för att ta reda på hur migration och anpassningen till det finländska samhället påverkar familjen, samt vilka förändringar som sker i familjen till följd av detta. I studien undersöks även invandrarföräldrars olika förhållningssätt och anpassningsstrategier samt dessas inverkan på familjen. Studiens frågeställningar lyder enligt följande: "Vilka följder har migration och anpassning till det finländska samhället på relationer inom familjen", "På vilket sätt förändras familjemedlemmars roller av att bo i Finland" samt "Hur upplever föräldrar att migration och anpassning till det finländska samhället påverkar föräldraskapet och barnuppfostran?"

Frågeställningarna besvarades genom en kvalitativ intervjustudie. Intervjuerna genomfördes med sex invandrarföräldrar som har bott med sina familjer i Finland mellan två och tio år. Familjerna kommer från Afrika, Mellanöstern och Sydostasien och har migrerat av olika orsaker.

Av studien framkom att många förändringar i familjen har att göra dels med frånvaron av den utvidgade familjen som i hemlandet var en viktig del i vardagen, dels med anpassningen till en individcentrerad kultur och livet som kärnfamilj. Omställningen från patriarkala familjerelationer till mer jämställda sådana hade gjort att föräldrarna samarbetar mer i hemarbetet och ansvaret för barnen.

Språk: Svenska

Nyckelord: Invandrare, integration, familjer, föräldraskap, barnuppfostran

BACHELOR'S THESIS

Author: Charlotta Liljeström

Degree Programme: Social Welfare, Vaasa

Specialization: Family Social Services

Supervisors: Sonja Kurtén-Vartio & Ralf Lillbacka

Title: Family Life after Migration : A Qualitative Study of How the Family Is Affected by the Adaptation to the Finnish Society

Date: 1.5.2019

Number of pages: 53

Appendices: 1

Abstract

The purpose of this thesis is to investigate the family life of immigrant families in Finland in order to find out how migration and adaptation to the Finnish society affects the family, and what changes take place in the family as a result of this. In the study, the different attitudes and adaptation strategies as well as their effect on the family are investigated. Questions for the study are as follows: "What consequences do migration and adaptation to the Finnish society have on relations within the family", "In what way are the roles of family members changed by living in Finland", and "How do parents feel that migration and adaptation to the Finnish society affect parenthood and child-raising?"

The questions were answered through a qualitative interview study. The interviews were carried out with six immigrant parents who have lived with their families in Finland from two to ten years. The families come from Africa, the Middle East and Southeast Asia having migrated for different reasons.

The study showed that many changes in the family are partly due to the absence of the extended family that was an important part of their everyday life in their home country and partly due to the adaptation to an individual-centered culture and the life as a nuclear family. The adjustment from patriarchal family relations to more equal ones had resulted in the parents cooperating more in household work and in the responsibility for the children.

Language: Swedish

Key words: Immigrants, integration, families, parenthood, child-raising

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Syfte och frågeställningar	1
3	Introduktion till migration, integration och kulturer	2
3.1	Centrala begrepp	3
3.1.1	Migration och invandrare.....	3
3.1.2	Integration och anpassning	3
3.1.3	Ackulturation	4
3.1.4	Hur begreppen används i examensarbetet.....	5
3.2	Anpassning och faktorer som påverkar.....	5
3.3	Kulturtillhörighet	7
3.4	Grupp- och individcentrerade kulturer	8
3.5	Patriarkala och jämställda familjekulturer	10
4	Familj och migration	12
4.1	Invandrarfamiljens första tid i det nya landet	12
4.2	Anpassningsprocessen i familjen.....	13
4.3	Familjestrukturer och anpassning.....	15
4.4	Anpassning till ett individcentrerat samhälle.....	16
5	Föräldraskap, barnuppfostran och migration.....	18
5.1	Föräldraskap i olika kulturer	18
5.2	Barnuppfostran i olika kulturer.....	20
5.3	Föräldraskap i det nya landet.....	22
5.4	Barnuppfostran i det nya landet.....	25
6	Undersökningens genomförande.....	27
6.1	Metodval	27
6.2	Val av respondenter	27
6.3	Datasekretess och etiska frågor.....	28
6.4	Bearbetning och analys av data	29
7	Resultatredovisning	29
7.1	Den första tiden i Finland.....	30
7.2	Balans mellan två kulturer	32
7.3	Delaktighet i det finländska samhället.....	33
7.4	Framtidssyn.....	35
7.5	Kulturella skillnader i familjeliv och föräldraskap.....	35
7.5.1	Familjemedlemmars roller	36
7.5.2	Det sociala nätverkets roll.....	37
7.5.3	Barnuppfostran	37

7.5.4	Barns självständighet och föräldrars stöd	39
7.6	Förändringar i familjen	40
7.6.1	Roller och skötsel av hemmet.....	41
7.6.2	Relationer i familjen	42
7.6.3	Föräldrarnas uppfattning om barnens situation.....	43
7.7	Förändringar i föräldraskapet och barnuppfostran	44
8	Sammanfattning och slutdiskussion	46
	Källförteckning	50
	Bilaga	

1 Inledning

Många invandrarfamiljer i Finland kommer från kulturer där organiserandet av familjerelationer, roller och barnuppfostran fungerar på ett annat sätt än i det finländska samhället. Förutom att hantera vardagen i det egna familjelivet behöver invandrarfamiljer dessutom orientera sig i och anpassa sig till den nya omgivningen och alla förändringar det orsakar i familjen. Med sig i bagaget har varje familjemedlem egna erfarenheter och förväntningar och i det nya landet kommer familjemedlemmarna därför att anpassa sig på olika sätt till det nya samhället. Föräldrarnas attityd är en viktig faktor för hur barnen och familjen som helhet kommer att må och utvecklas, men även många andra faktorer påverkar förändringsprocessen. Det här examensarbetet fokuserar på förändringar i familjen, hur de sker och vilka följder de har för familjelivet.

Val av ämne för examensarbetet gjordes utgående från ett personligt intresse för arbete med invandrare och familjer och för att jag ville fördjupa min kunskap om och få en större förståelse för familjens förändringsprocesser efter migration till ett nytt land. Med examensarbetet önskar jag även att läsaren ska få en ökad insikt i vad som sker i familjen vid anpassningen till det finländska samhället.

Examensarbetet består av två delar: en teoretisk del och en empirisk del. I den första delen presenteras centrala begrepp, olika kulturer utgående från hur familjerelationer och familjestrukturer organiseras, familjens anpassningsprocess och förändringar den leder till, föräldraskap och barnuppfostran i olika kulturer samt förändringar i föräldraskap och barnuppfostran. Efter detta redogörs för tillvägagångssätten i den empiriska undersökningen, som består av kvalitativa intervjuer med invandrarföräldrar. Den andra delen innehåller resultaten från intervjuerna som handlar om hur familjerna har upplevt livet i Finland, kulturella skillnader i familj och föräldraskap och slutligen deras upplevelser av förändringar i familjelivet.

2 Syfte och frågeställningar

Syftet med detta examensarbete är att undersöka familjelivet i invandrarfamiljer i Finland, för att ta reda på hur migration och anpassningen till det finländska samhället påverkar familjen, samt vilka förändringar som sker i familjen till följd av detta. I studien undersöks även invandrarföräldrars olika förhållningssätt och anpassningsstrategier samt dessas inverkan på familjen.

De centrala frågeställningarna för examensarbetet lyder enligt följande: Vilka följder har migration och anpassningen till det finländska samhället på relationer inom familjen? På vilket sätt förändras familjemedlemmars roller av att bo i Finland? Hur upplever föräldrar att migration och anpassning till det finländska samhället påverkar föräldraskapet och barnuppfostran?

Avsikten med examensarbetet är att lyfta fram subjektiva upplevelser av invandrades familjeliv. Av den anledningen har de teoretiska ståndpunkterna hämtats från sådan litteratur som i högre grad behandlar familjelivet ur invandrades perspektiv och inte det omgivande samhällets. Den empiriska delen av examensarbetet utgörs därför också av en kvalitativ studie i form av intervjuer med invandrarföräldrar, även om professionella som arbetar med invandrare och familjer hade kunnat bidra med mycket värdefull information. För att undersökningen inte skulle bli för omfattande valdes endast föräldrar till intervjuerna.

I undersökningsgruppen har sådana familjer inkluderats som har bosatt sig i Finland med avsikt att stanna en längre tid, oberoende om de anlant som flyktingar, asylsökande, arbetskraftsinvandrare eller på grund av familjeorsaker. Europeiska och västerländska invandrare upplever i allmänhet att anpassningen till det finländska samhället är lättare jämfört med invandrare från tredje världen (Pehkonen, 2006, 66). Av den orsaken har studien fokuserat på utomeuropeiska invandrare vars sociokulturella bakgrund skiljer sig mer från den finländska och västerländska kulturen.

3 Introduktion till migration, integration och kulturer

Eftersom examensarbetets syfte är att undersöka vilka förändringar som sker i invandrarfamiljer och föräldraskapet i det nya landet är avsikten med detta kapitel att öka förståelsen för olika kulturer och vad invandrarfamiljerna går igenom när de kommit till ett nytt land. Till en början förklaras viktiga begrepp inom området för migration och integration. Därefter diskuteras anpassningen och påverkande faktorer. Sedan redogörs kultur ur olika perspektiv, dels vikten av den egna kulturella tillhörigheten vid ankomsten till en främmande kultur, dels hur sociala relationer och familjer organiseras i olika typer av kulturer.

3.1 Centrala begrepp

I detta examensarbete används begreppen migration, invandrare, anpassning, integration och ackulturation en hel del. För att klargöra begreppens innebörd och hur de används i examensarbetet förklaras de i tur och ordning nedan.

3.1.1 Migration och invandrare

Enligt Svenska Akademiens ordlista (2015) betyder *migration* ”in- och utvandring; folkförflyttning”. I lagen om främjande av integration (2010/1386) definieras *invandrare* som en person som har flyttat till Finland och har tillstånd att vistas i landet med annan orsak än turism eller annan kortvarig vistelse, eller som har fått registrerad uppehållsrätt eller beviljats uppehållskort (3 §). Hwang, Frisé och Nilsson (2018, 149) förklarar *invandring* som ”en form av migration som avser inflyttning och bosättning av en utrikes född person i ett land”. Al-Baldawi (2014, 17) i sin tur använder benämningen *migration* och *migranter*, eftersom han menar att det är ett samlingsbegrepp för samtliga inflyttade.

På UNHCR:s (The UN Refugee Agency, Förenta nationernas flyktingkommissariat) webbsida betonar Edwards (2016) vikten av att åtminstone i vissa kontexter kunna skilja mellan *migrants* (migranter, invandrare) och *refugees* (flyktingar). Han menar att migranter är människor som har flyttat till ett annat land av fri vilja och kan välja att flytta tillbaka om de vill. De flyttar främst på grund av en önskan att förbättra sitt liv genom att få jobb eller i vissa fall utbildning samt genom familjeåterförening eller andra orsaker. Flyktingar har däremot varit tvungna att söka skydd i ett annat land på grund av en beväpnad konflikt eller förföljelse i hemlandet. De som får internationell status som flykting kan inte tvingas flytta tillbaka till hemlandet med tanke på hotet mot deras liv och frihet, inte heller när konflikterna i hemlandet har upphört.

Kvotflyktingar väljs ut från olika flyktingläger tillsammans med UNHCR. De har då flyktingstatus före ankomsten till det nya landet. Personer som däremot ansöker om tillstånd att vistas i landet först vid ankomsten kallas *asylsökande*, och även de kan få flyktingstatus. (Angel & Hjerm, 2004, 14; Kristal-Andersson, 2001, 44).

3.1.2 Integration och anpassning

Integration förklaras i Svenska Akademiens ordlista (2015) som ”sammanförande till en helhet; spec. om hjälp till nya svenskar att komma in i det svenska samhället”, eller i detta

fall: hjälp till nya finländare att komma in i det finländska samhället. I lagen om främjande av integration (2010/1386) definieras *integration* som ”invandarens och samhällets interaktiva utveckling med målet att ge invandraren de kunskaper och färdigheter som behövs i samhället och arbetslivet samtidigt som invandarens möjligheter att upprätthålla sitt eget språk och sin egen kultur stöds” (3 §).

Alitolppa-Niitamo och Säävälä (2013, 7) beskriver *integration* som ett händelseförlopp där invandraren lär sig kunskaper, färdigheter och förhållningssätt samt skapar nya sociala nätverk. Med hjälp av nätverken kommer invandraren att kunna delta i det omgivande samhället. Ett kriterium för att integrationen ska lyckas är att majoritetsbefolkningen har en attityd och ett förhållningssätt som möjliggör detta.

Anpassning är ett annat begrepp som till exempel Al-Baldawi (2014 & 2017) använder sig mycket av. Han förklarar anpassning (2014, 41) som en process bestående av individens förändringar och omställningar vid mötet med nya situationer. Vid en lyckad anpassning balanseras det sociokulturella bagaget som individen har med sig från hemlandet med de nya erfarenheterna från det nya landet.

3.1.3 Ackulturation

Berry et al. (enligt Schubert, 2013, 65) redogör för begreppet *ackulturation* som en beskrivning av individens förhållningssätt till att leva med två kulturer. Ackulturation innefattar två dimensioner, dels hur mycket individen vill bevara det egna etniska och kulturella ursprunget, dels hur mycket individen vill vara i kontakt med majoritetsbefolkningen och vara delaktig i det nya samhället. Berry (i Almqvist, 2006, 92) beskriver fyra olika riktningar ackulturationsprocessen kan ta: *separation*, *assimilation*, *integration* och *marginalisering*. Vilken av dessa strategier som tillämpas beror på individen, den etniska ursprungsgruppen och det omgivande samhället.

Vid *separation* prioriterar individen den egna kulturen och dess värderingar, seder och levnadssätt, och ser inte relationer till det omgivande samhället som något viktigt. *Assimilation* innebär däremot att individen vill vara delaktig i det nya samhället, anpassa sig till majoritetsbefolkningen men ta avstånd från den etniska ursprungsgruppen. Vid *integration* vill individen både ha kvar tillhörigheten till den egna etniska gruppen och vara en del av det nya samhället. Integration anses vara det bästa alternativet för att stöda en positiv utveckling hos individen. *Marginalisering* å andra sidan betraktas som den mest förödande strategin. Individen vill då inte vara en del av den etniska ursprungsgruppen och

inte heller vara delaktig i det omgivande samhället. För exempelvis flyktingungdomar som växt upp i exil utan föräldrar är risken stor att bli marginaliserade om de inte har kontakt med majoritetsbefolkningen och inte heller med andra från hemlandet. (Almqvist, 2006, 92, 93; Almqvist & Broberg, 2000, 142; Schubert, 2013, 66).

3.1.4 Hur begreppen används i examensarbetet

Som synes finns det många olika begrepp, och för att förenkla språket i examensarbetet har jag valt att använda mig av vissa bestämda begrepp. *Invandrare* används för alla personer som flyttar till ett nytt land, oberoende orsak, och för själva fenomenet används *migration* eller *invandring*. Vid invandrarens egen förändringsprocess används begreppet *anpassning* och när det handlar om samhällseliga insatser eller att både invandraren och det omgivande samhälle närmar sig varandra används *integration*. Begreppet *ackulturation* används då olika anpassningsstrategier behandlas.

3.2 Anpassning och faktorer som påverkar

Nedan diskuteras individens anpassning och olika faktorer som kan ha en främjande eller hämmande effekt på anpassningen. I kapitel 4.2 presenteras anpassningsprocessen ytterligare ur ett familjeperspektiv.

Att finna sig tillrätta i ett nytt land kräver att individen är både psykiskt och socialt uthållig. I en undersökning (Pehkonen, 2006, 9, 66) där 30 invandrare runt om i Finland intervjuades berättade samtliga att de hade haft någon form av chockreaktion eller kris efter att de kom till Finland, även i de fall där flytten hade varit frivillig och planerad. Under denna reaktionsfas kunde de lida av till exempel sömnlöshet, aptitlöshet, ångest och hemlängtan. Hur lång reaktionsfasen varade berodde på den egna mentala styrkan och det sociala stödet från familjen, släktingar och näromgivningen. Flyktingar uppgavs ha ett ännu svårare utgångsläge än andra invandrare. (Pehkonen, 2006, 60, 66).

Individer som har klarat sig genom extrema omständigheter i hemlandet eller under migrationsprocessen kan under asylprocessen utveckla svår psykisk ohälsa. Insjuknandet beror ofta på den migrationsrelaterade stressen. Ibland kan erfarenheter från resan till det nya landet utgöra den svåraste perioden i livet hittills. Yttre omständigheter kan förvärra krisen ännu mer, såsom utvecklingen i krig och oro för bekanta som är kvar i hemlandet. (Pakzad, 2018, 163).

Angel och Hjern (2004, 28, 30) beskriver två dimensioner i flyktingens tillvaro i det nya landet, vilka sannolikt också kan tillämpas på invandrare som inte är flyktingar. Den första dimensionen är sorg. Individen kan sörja över att ha förlorat sitt sociala nätverk, sin sociala identitet och sitt framtidsperspektiv. Många börjar längta tillbaka på grund av sorgen, men ofta längtar de tillbaka till det som inte längre finns. (Angel & Hjern, 2004, 30, 32; Karlsson, 2018a, 115).

Den andra dimensionen är konfrontation: konfrontation med ett nytt land, språk och en ny kultur. Kulturchock är en annan benämning på detta tillstånd. Individen behöver snabbt upprätta en social plattform i en främmande miljö, samtidigt som konfrontation pågår med minnen från hemlandet. Sorgen och konfrontationen med det nya landet sätter igång en psykisk process, även kallad kris, som kan ta många år eller pågå livet ut. (Angel & Hjern, 2004, 31, 32).

För den fortsatta anpassningen är individens egna resurser och motivation för förändringar viktiga faktorer, liksom ett flexibelt och tryggt socialt nätverk i det nya landet. En flexibel och socialt engagerad familj och/eller släkt är till stor fördel, medan utanförskap och marginalisering påverkar anpassningen negativt. Dessa faktorer behöver dock alltid ses utifrån helhetssituationen. Till exempel kan en kvinna med hög motivation att börja jobba trots allt mista chansen att inleda en arbetskarriär om maken och släkten är konservativa och har en begränsande attityd gentemot henne. (Al-Baldawi, 2014, 41–43).

Invandrare med utbildning och arbetserfarenhet från hemlandet har en större chans att bli en del av det nya landets arbetsmarknad. Att få ett jobb och kunna försörja sig gör att individen känner sig självständig och blir socialt stabil. En stabil individ kommer med större sannolikhet att vara mer öppen i sin anpassningsprocess (Al-Baldawi, 2014, 41, 42).

Attityder i samhället påverkar också invandrares anpassningsprocess. Erfarenheter av diskriminering eller rasism kan leda till svårigheter med att bli delaktig och integrerad i samhället. Diskriminerande handlingar kan till exempel innebära att individens möjligheter begränsas utan orsak eller att individen ges endast begränsad information. Sådana upplevelser kan leda till dåligt självförtroende och en negativ självbild. Av Pehkonens undersökning (2006, 60) framkom att de intervjuade invandrarna tyckte att finländare är tvåsidiga i attityden mot invandrare. Antingen godkänner de invandring i tysthet eller så är de öppet fientliga eller fientliga i smyg. (Pehkonen, 2006, 60).

Hur invandrades anpassning lyckas har också en del med samhällets och de lokala myndigheternas mottagande och beredskap att göra. Det är viktigt att individens resurser tas tillvara och att bristerna kompenseras. Några exempel på viktiga insatser från samhällets sida är att erbjuda individanpassad språkundervisning, hjälpa individer som har traumatiska erfarenheter, kartlägga individens försörjningsplanering och vision för sitt liv, ge utbildning med introduktion till samhället samt ta vara på arbetserfarenhet och kompetens. Tanken med insatserna är att de ska göras innan invandrarna drabbas av kriser eller konflikter. (Al-Baldawi, 2014, 44, 45).

3.3 Kulturtillhörighet

En invandrare möter många utmaningar i det nya landet och en av dem är mötet med en ny kultur. Triandis (2001, 908) hänvisar till Kluckhohn som beskriver kultur på detta sätt: "culture is to society what memory is to individuals". Samhället i det nya landet har genom historien anammat traditioner, normer, seder och bruk som påverkar hur befolkningen lever sitt dagliga liv. Kultur är med andra ord något som är inlärt och består av sådant som människor har lärt sig att göra, uppskatta och tro på. Kulturen kan även liknas vid den ram som individen tittar på världen genom och därför påverkar kulturen hur individen agerar i vardagen. (Al-Baldawi, 2014, 41; Rätty, 2002, 42, 43).

För invandrare är mötet med ett nytt land en krisartad situation och då fyller den egna kulturella bakgrunden en viktig funktion. För att klara sig igenom kriser kan gamla inlärdade traditioner, normsystem och religiösa övertygelser fungera som en trygg grund i mötet med nya problem och utmaningar. Även närvaron av andra från samma kultur kan minska stressen och problemen relaterade till anpassningen. Att återgå till sina rötter och det som är bekant är ett vanligt sätt att samla styrka för att kunna handskas med kriser. (Al-Baldawi, 2014, 49, 53; Karlsson, 2018a, 117).

Ju mer en individ identifierar sig med den egna kulturen, desto öppnare kommer denne att vara inför andra kulturer. De som däremot är osäkra i sin kulturella identitet kommer att ha en större utmaning med att bygga relationer över de kulturella gränserna. Att vara stolt över sin kultur är därför inget negativt, tvärtom stärker det viljan att upptäcka världen och interagera med personer från andra kulturer. Vid anpassning till en ny kultur är det därför bättre ju tryggare individen är i sin kulturella identitet. Då kan en balans uppstå mellan den medhavda kulturen från hemlandet och det nya landets kultur. (Al-Baldawi, 2014, 51).

Akkulturationsbegreppet (se s. 4) är mycket tillämpningsbart i detta sammanhang. Om individen överger den egna kulturen helt och hållet för att integreras i den nya kulturen, kommer individen sannolikt att drabbas av sorg på grund av förlust av det tidigare livet och kulturen (assimilation). Om individen tvärtom har svårt att anpassa sig till den nya kulturen kan en rigiditet skapas som leder till konflikter, både inom familjen och med det omgivande samhället (separation). Om individen är marginaliserad är det kulturella sammanhanget obefintligt, både i majoritetskulturen och ursprungskulturen. Vid marginalisering är risken stor för psykisk ohälsa och individen kan söka sig till gäng eller dylikt för att hitta en ny identitet. (Karlsson, 2018a, 117–119).

Att bli bikulturell har däremot många positiva effekter. Då bibehålls identiteten i den ursprungliga kulturen samtidigt som individen också har en identitet i den nya kulturen (jfr. integration). Detta kan även beskrivas som att ta det bästa från båda kulturerna. Nyckeln till en god psykisk hälsa i denna kontext är förmågan att bevara och utveckla sin kompetens i båda kulturerna. (LaFromboise, Coleman & Gerton, 1993, 402, 409).

3.4 Grupp- och individcentrerade kulturer

Kulturer skiljer sig åt i många olika avseenden, men en av de största frågorna handlar om hur individen förhåller sig till den sociala omgivningen, familjen och släkten. Det finns två olika förhållningssätt där antingen människans individualitet och oberoende (independence) eller människans samhörighet och ömsesidiga beroende (interdependence) är i fokus: *individcentrerad kultur* och *gruppcentrerad kultur*. Den individcentrerade, individualistiska, kulturen dominerar i industrialiserade länder, såsom i Nord- och Västeuropa och Nordamerika, inklusive Finland. Största delen av världens kulturer är dock fortfarande gruppcentrerade, eller så kallade kollektivistiska. Många av de som migrerar till västländer kommer från samhällen där kulturen är gruppcentrerad, till exempel från Asien, Afrika och Sydamerika. (Kuittinen & Isosävi, 2013, 81; Rätty, 2002, 58, 59; Triandis, 2001, 907, 908, 909).

Nämnevärt i sammanhanget är att det inte finns några ”renodlade” individualister och kollektivist, utan att en individ också har drag av det andra förhållningssättet beroende på situationen. Det finns lika många variationer av individualism och kollektivism som det finns individualistiska och kollektiva kulturer i världen. (Triandis, 2001, 909).

I *individcentrerade kulturer* ses människan främst som en individ med egna åsikter och behov. Identiteten byggs upp inifrån utgående från personlighet och idealet att vara trogen sig själv och individen gör val baserade på vad som är gynnsamt för henne själv. Relationer i den individcentrerade kulturen är varierade och avslappnade och var och en bestämmer själv hur stor den sociala sfären ska vara, samt var gränsen ska gå mellan det privata och offentliga. I individcentrerade kulturer är kärnfamiljen den vanligaste familjeformen med den betydelsen att familjen är en tvågenerationsfamilj som endast består av föräldrar och barn. (Al-Baldawi, 2014, 102; Nyberg, 2012, 259; Rätty, 2002, 58).

Samhällets roll i det individcentrerade samhället är att stödja individens autonomi och intressen genom till exempel lagar och bestämmelser. Individen har följaktligen både rättigheter och skyldigheter. Till skyldigheterna hör att vara socialt aktiv, betala skatt, följa lagen, ta konsekvenserna av sina misstag och ansvara för sina handlingar. Den kontrollerande mekanismen är individens eget utvecklade samvete och man förväntas erkänna sina misstag. Vid konflikter är rättvisan det viktigaste, även om det skulle förstöra relationer. Av den anledningen är individualister redo att gå till domstol för att lösa konflikter. (Al-Baldawi, 2014, 102, 103, 112; Triandis, 2001, 909).

I *gruppcentrerade kulturer* ses individen först och främst som en medlem i gruppen, som utgörs av släkten, stammen, klanen, församlingen, den religiösa tillhörigheten eller den etniska tillhörigheten. I individens handlingar tas gruppens medlemmar i beaktande och gruppens bästa kommer före individuella mål och behov. Relationer byggs för att stärka gruppen och studier och yrke väljs utgående från vad som är gynnsamt för gruppen. Valet av partner behöver också accepteras och godkännas av gruppen. (Al-Baldawi, 2014, 112; Rätty, 2002, 58).

I gruppcentrerade kulturer är det vanligt med så kallade utvidgade familjer dit flera generationer hör. Till familjen hör då förutom föräldrar och barn även far- och morföräldrar, föräldrarnas syskon, kusiner och så vidare. Därför kan familjerna bestå av 20–30 personer. (Almqvist & Broberg, 2000, 127; Al-Baldawi, 2017, 56).

Inom gruppen tar medlemmarna hand om varandra och närstående tar också hand om de äldre till livets slut. Gruppmedlemskapet utgör en trygghet och ett skydd, eftersom individen har gruppens stöd, hjälp och solidariska uppbackning till förfogande. Ju svagare ett lands statskicks är, desto starkare roll tenderar gruppen ha. Familjens heder och anseende är mycket viktigt för familjemedlemmarna och av den anledningen kan individer vara tvungna

att göra stora uppoffringar för att skydda familjens rykte. Om problem skulle förekomma inom familjen berättas detta ogärna för utomstående. Om konflikter uppstår löses de på ett sådant sätt så att relationerna i gruppen inte förstörs, till exempel genom medling. (Al-Baldawi, 2014, 103, 104, 112; Rätty, 2002, 58; Triandis, 2001, 909).

För en invandrare med bakgrund i en gruppcentrerad kultur kan människor i västländer tyckas bli lämnade helt ensamma i fattande av stora beslut. Från ett gruppcentrerat perspektiv behöver människor först och främst den kollektiva gemenskapens stöd. För personer i individcentrerade kulturer kan det å andra sidan kännas mycket främmande att familjen och andra närstående skulle ha sådan stor makt över en individs liv. (Rätty, 2002, 58, 60).

I gruppcentrerade kulturer bär hela gruppen ansvaret för och tar konsekvenserna av den enskilda individens handlingar. Därför är alla gruppmedlemmar måna om att ingen ska bryta reglerna eftersom det skulle skada gruppens rykte. En individ kan därmed dra skam över hela gruppen. Skammekanismen blir ett kollektivt gensvar på en individs handlingar när de har blivit offentliga. Misstag kan till en viss del tolereras, men om handlingen upprepas eller om individen utmanar gruppen genom att offentliggöra handlingen, kommer individen att bestraffas kollektivt. Straffets omfattning varierar beroende på typen av handling, individens eller familjens sociala position samt individens ålder. Straffet kan vara att bli utesluten från gruppen, social isolering eller i värsta fall mord. Sådana mord kallas hedersrelaterade mord, men Al-Baldawi (2014, 112) menar att begreppet *skamrelaterat* mord borde användas i stället, eftersom meningen med ett sådant straff är att skammen, som individen genom sina handlingar har orsakat, ska tvättas bort från gruppen. (Al-Baldawi, 2014, 104, 112).

3.5 Patriarkala och jämställda familjekulturer

Det finns olika typer av familjer utgående från hur maktfördelningen i familjen ser ut. Familjeförhållanden kan vara patriarkala, matriarkala eller jämställda. Samhällets sociokulturella och religiösa uppbyggnad har påverkat vilken av familjeformerna som dominerar i ett land eller i en viss kultur. Familjer i exempelvis Mellanöstern har fortfarande mycket patriarkala relationer i familjen, både i urbana och rurala områden. Matriarkala familjerelationer förekommer i vissa afrikanska länder, till exempel i Kongo och i vissa asiatiska länder så som Indien. (Al-Baldawi, 2014, 188; Karlsson, 2018b, 192).

I den *jämställda familjen* betonas rättvisa och det att vara överens. Föräldrar vill till exempel vara överens i viktiga frågor så som barnuppfostran. Föräldrar förklarar, resonerar och

argumenterar med sina barn så att de ska ta till sig föräldrarnas synpunkter, och om det inte fungerar kan tjat användas som metod. Rättvisan ses exempelvis i det att syskon ska behandlas rättvist, vilket barnen i sin tur tar efter. Alla människor ska behandlas rättvist, därför är jämställdhet och demokrati viktiga i samhällen där den jämställda familjetypen dominerar. (Almqvist & Broberg, 2000, 131, 132).

I den *patriarkala familjen* betonas ansvar och respekt. De äldre i den utvidgade familjen och de som försörjer familjen har ansvar över resten av familjemedlemmarna, vilka i sin tur är beroende av och visar respekt för de äldre och ansvariga. Män är överordnade kvinnor i patriarkala kulturer. Äldre flickor sköter de yngre syskonen, och att de yngre lyder de äldre syskonen precis som de lyder sina föräldrar och andra vuxna. Privata frågor diskuteras ofta med hela den utvidgade familjen och likaså giftermål. De ansvariga vuxna kan även bestämma vad barnen ska utbilda sig till. (Almqvist & Broberg, 2000, 132, 133; Karlsson, 2018b, 193).

I patriarkala familjekulturer är mannen tilldelad ett kollektivt mandat att vara familjens ansikte utåt och att äga familjen, både vad gäller individer och resurser. Pappan tillhör den offentliga sfären medan mamman och barnen tillhör den privata sfären. Pappan kan delegera offentliga uppgifter åt andra i familjen, främst till söner och i synnerhet den äldsta sonen. En dotter kan tilldelas uppgifter om det bara är hon som behärskar uppgiften eller om det inte finns söner i familjen. (Al-Baldawi, 2014, 192).

Patriarkens makt bestyrks av ett socialt stöd men även av ett juridiskt stöd i vissa länder i Mellanöstern. En man har rätt att skilja sig, medan en kvinna måste ansöka om att få avbryta förhållandet hos en särskild domstol, och då krävs starka skäl som grund. Om skilsmässan går igenom förlorar kvinnan barnen, eftersom det automatiskt är mannen som får vårdnaden. Förutom att mamman blir av med många sociala och ekonomiska rättigheter hamnar hon också under social skam. På grund av detta känner sig ofta kvinnor som drabbas av förtryck och misshandel tvungna att helt enkelt härda ut. Det här är en orsak till att många kvinnor skiljer sig efter att familjen migrerat till ett västerländskt land, eftersom kvinnan och hennes rättigheter där är skyddade enligt lag. (Al-Baldawi, 2014, 192, 193; Darvishpour, 2002, 280).

4 Familj och migration

Familjens främsta uppgift har genom historien varit att skydda familjemedlemmarna och hjälpa dem att överleva. Familjen har med andra ord fungerat som dagens socialförsäkring. I en del länder har industrialiseringens och demokratins framfart möjliggjort byggandet av välfärd. Välfärdsstater har kunnat erbjuda sina invånare det viktigaste för att överleva, så som boende, vård och utbildning. I sådana länder har familjen förändrats från att ha haft en skyddande roll till att ha en mer stödjande roll och vara en trygg miljö för individen att utvecklas i. Som en följd har friheten ökat i familjerelationerna. De flesta länder idag har dock inte en sådan välfärd på grund av politiska och socioekonomiska faktorer samt landets historia, vilket gör att familjen fortsättningsvis är den viktigaste försäkringen. Utan familjetillhörighet har en individ därför svårt att klara sig. (Al-Baldawi, 2014, 182, 183).

När man pratar om familjer tänker man ofta på det som kallas kärnfamilj: en manlig och kvinnlig förälder och deras gemensamma, biologiska barn. Stjärnfamiljen är numera en vanlig alternativ term dit alla olika familjekonstellationer hör, oberoende antal föräldrar och sexuell läggning och oberoende om familjemedlemmarna har genetiska eller icke-genetiska band till varandra, och så vidare. I det här sammanhanget kommer dock begreppet *kärnfamilj* att användas om så kallade tvågenerationsfamiljer där familjen endast består av föräldrar och barn. Den andra typen av familj som kommer att diskuteras mycket är den *utvidgade familjen* som förutom kärnfamiljen även består av släktingar från flera generationer. (Hwang, Frisén & Nilsson, 2018, 146; Nyberg, 2012, 259).

Detta kapitel behandlar vad som händer i familjen efter migrationen, hur familjen anpassar sig, vilka processer och förändringar familjen går igenom samt hur relationer och roller påverkas.

4.1 Invandrarfamiljens första tid i det nya landet

Att migrera från ett land till ett annat innebär inte bara en fysisk resa, utan också en resa i tid. Många invandrare som migrerar till Finland och andra västländer kommer från länder vars kultur, samhällsstruktur och sociala normer är annorlunda. Över en natt kan en familj stiga in i en ny och främmande social kontext där familjestrukturer och relationer mellan män och kvinnor förändrats dramatiskt över flera årtionden. Denna omställning är ofta smärtsam. (Darvishpour, 2002, 276, 277).

Hur familjer reagerar på det nya landets förväntningar beror till en stor del på varifrån de kommer och hurudan bakgrund de har. Föräldrar som tillhört en förföljd minoritetsgrupp är ofta förberedda på ett helt annat sätt än föräldrar som tillhört majoritetsbefolkningen. Familjer som tänker att de bara stannar tills det har blivit fred igen i hemlandet kommer att ha ett annat utgångsläge än de som är inställda på att aldrig återvända. (Almqvist & Broberg, 2000, 140).

Under den första tiden i det nya landet är familjen det viktigaste stödet en individ kan ha, och familjen är kanske också individens enda sociala nätverk. Familjen är viktig eftersom familjemedlemmarna kan bekräfta varandra och känna sig som hemma när de är tillsammans. Familjen är det enda som är sig likt när omgivningen är främmande. Av den anledningen har familjelivet en stor inverkan på hur familjemedlemmarna mår och anpassar sig. Stora påfrestningar, såsom tillökning i familjen, sjukdom eller skilsmässa är därför särskilt svåra under den första tiden. (Alitolppa-Niitamo & Leinonen, 2013, 96, 99; Angel & Hjern, 2004, 75; Kristal-Andersson, 2001, 320).

Samarasinghe (2017, 145) skriver att migration och den påföljande anpassningsprocessen kan utmana familjens funktion och samspelet i familjen, eftersom stora förändringar sker i roller, social status, könsroller och förälder-barnrelationen. Anpassningen är särskilt påfrestande för familjer med bakgrund i ett starkt kollektivistiskt samhälle.

4.2 Anpassningsprocessen i familjen

När en invandrarfamilj försöker hantera kulturchocken och anpassa sig till livet i det nya landet är familjemedlemmarna ofta på helt olika nivåer i känsloläget och den sociala delaktigheten i samhället. Alla har en unik anpassningsprocess med faser som kan se olika ut och utvecklas i varierande takt. För en del kan en fas vara någon månad, för andra flera år. Det finns även individer som aldrig någonsin lär sig att hantera två olika kulturer. (Al-Baldawi, 2014, 46, 47; Säävälä, 2013, 117; Rätty, 2002, 121).

Det är vanligt att föräldrar och äldre barn har ett känslouppsving under den första tiden i det nya landet. Denna känslomässigt positiva period varar i ungefär ett halvt år och den utmärks av hopp, förväntan, stora visioner och planer inför framtiden. Rätty (2002, 121) kallar denna första tid *smekmånadsfasen*, eftersom individen är optimistisk och ivrig inför allt nytt. Om flykt var orsak till migrationen kan individen för en tid glömma hemska minnen och njuta av att ha kommit till en säker plats. (Al-Baldawi, 2014, 46; Nyberg, 2000, 91).

Barn däremot uttrycker mestadels sorg och smärta under den första tiden. Barn saknar ofta sina kompisar och släktingar i hemlandet, och tiden är oftast starkt nostalgisk. De kan undvika att berätta om sina känslor och problem för föräldrarna, av rädsla för att låta gnälliga och förstöra deras framgång. Yngre barn kan vilja ta avstånd vid tilltal på det nya språket och gömma sig vid möten med majoritetsbefolkningen. De kan bli väldigt bundna vid föräldrarna och det kan ta en lång tid innan de intresserar sig för den nya miljön. Den här perioden kan tära mycket på relationen mellan föräldrar och barn, eftersom alla är på olika nivåer känslomässigt. (Al-Baldawi, 2014, 46; Nyberg, 2000, 91).

Under den andra perioden, *avvisandefasen* (Räty, 2002, 121) eller *mötet med realiteten* (Nyberg, 2000, 91), tenderar vuxna att känna sig frustrerade och känsloläget går ner på grund av krav på att anpassa sig, språkproblem, problematiska möten med myndigheter och tvivel både på sig själv och sin förmåga att hantera kraven. Livet i hemlandet kan börja idealiseras samtidigt som de börjar känna sig avvisade från och fientliga mot majoritetssamhället och den nya kulturen. (Al-Baldawi, 2014, 46, 47; Räty, 2002, 121).

Denna känslomässiga nedgång hos de vuxna sammanfaller ofta med att barnen har börjat återhämta sig och övergår till ett positivare känsloläge. Barnen blir mer nyfikna på omgivningen och intresserar sig för kontakter utanför familjen. I skolan börjar de lära sig språket, de får nya kompisar och tänker på planer och drömmar för framtiden. För tonåringar och unga vuxna tar återhämtningen längre tid än hos yngre barn. Återhämtningen brukar gå fortare ju yngre barnen varit vid ankomsten till det nya landet. Barn kan i denna fas hamna i konflikt med föräldrarna på grund av de olika inställningarna de har till majoritetssamhället. Det kan vara en svår balansgång att inte svika sina föräldrar men ändå vara lagom involverad i den nya miljön. Barn som lever med denna bikulturalitet hittar dock stegvis strategier för att kringgå känsliga situationer. (Al-Baldawi, 2014, 46, 47; Nyberg, 2000, 92).

Efter de vuxnas uppgång och därefter nedgång i känsloläget kommer de till en tredje fas, *balanssökande*. Individen godkänner det faktum att den nya livssituationen både fört med sig möjligheter och begränsningar. Känsloläget är inte längre ensidigt positivt eller negativt som i de tidigare faserna. I den fjärde och sista fasen, *mångkulturalitet* eller *bikulturalitet* – det att kunna hantera två kulturer – har individen införlivat två kulturers språk, normer och förhållningssätt och kan nu balansera sin vardag mellan två kulturer. (LaFromboise, Coleman & Gerton, 1993; Räty, 2002, 121).

När familjen har bott några år i det nya landet kan familjemedlemmarnas samhälleliga delaktighet variera stort. Om föräldrarna lär sig språket och börjar jobba kommer anpassningen att ske snabbare, och då kommer familjen också att vara mer socialt delaktiga. I familjer där föräldrarna är nostalgiskt fixerade vid sitt gamla liv är det mer utmanade att hantera sina egna känslor och lösa konflikter med barnen. Sådana familjer är passiva i sin sociala delaktighet. (Al-Baldawi, 2014, 47).

Situationen i en familj med splittrade föräldrar är särskilt svår. Om till exempel mamman är aktivare och pappan passivare i sin anpassning kommer mamman att ha lättare att möta barnens funderingar och drömmar. Familjemedlemmarnas relationer sinsemellan kan påverkas negativt om föräldrarnas relation är splittrad. I exemplet ovan är det naturligt att barnen hellre vänder sig till mamman, vilket i sin tur kan leda till att ytterligare konflikter uppstår makarna emellan. (Al-Baldawi, 2014, 47; Karlsson, 2018a, 118).

4.3 Familjestrukturer och anpassning

Bland invandrarfamiljer har minst tre olika strategier kunnat urskiljas för hur familjen förhåller sig till det nya landet: traditionell, assimilerad och integrerad familjestruktur. Den *traditionella* familjen vill undvika kontakt med det nya samhället medan hemlandets uppfostringsformer och kulturella värderingar lever kvar, och familjen blir kanske ännu mer konservativ än i hemlandet. På grund av rädsla av att kontakten med andra ska påverka familjestrukturen hålls familjen mycket sluten. Föräldrar vill då uppfostra barnen med minsta möjliga samhälleliga inflytande och bara relationer med släktingar och landsmän med samma familjestruktur upprätthålls. (Almqvist & Broberg, 2000, 142; Al-Baldawi, 2014, 189; Angel & Hjern, 2004, 76).

En familj med *assimilerad* struktur strävar efter att ändra sin familj så att den blir lik majoritetsbefolkningens familjer. Otillräckliga kunskaper i det nya landets sätt att organisera en familj brukar göra att det inte lyckas. Barnen riskerar att bli isolerade ifall de undviker andra barn med samma etniska bakgrund och kanske inte heller blir fullt accepterade av barn från majoritetsbefolkningen. Familjemedlemmarna tappar greppet om sina roller och uppgifter, barnen förlorar förtroendet för sina föräldrar och avståndet i relationerna ökar. Assimilerade familjer lyckas bra i anpassningen till det nya samhället och i externa relationer, och föräldrarna tar i större utsträckning till sig råd och åsikter från förskolelärare och lärare. Familjen drabbas dock ofta av interna konflikter som ett resultat av obalans och

distans i familjen. Det är därför inte ovanligt att föräldrar i assimilerade familjer skiljer sig. (Almqvist & Broberg, 2000, 141; Al-Baldawi, 2014, 189, 190; Angel & Hjern, 2004, 76).

Den *integrerade* familjen strävar efter en blandning av den gamla strukturen och intrycken från den nya omgivningen, vilket resulterar i att familjerelationerna är stabila och öppna. Den integrerade familjen har en bra balans mellan det gamla och det nya och klarar sig därför bättre än de två ovan beskrivna familjetyperna. Roller och funktioner i familjen tappas inte helt utan de förändras stegvis. Integration kan däremot vara krävande på grund av en ständig kluvenhet. Många familjer löser dilemmat genom att dela in livet två olika kulturella arenor. Hemmet får då representera ursprungskulturen med dess värderingar och traditioner medan familjemedlemmarna vill vara som majoritetsbefolkningen när de är utanför hemmet. (Almqvist & Broberg, 2000, 141; Al-Baldawi, 2014, 189, 190; Angel & Hjern, 2004, 76).

Det bästa för en familj är att finna balansen mellan praxis man är van med från hemlandet och kraven på ändring från det nya samhället. Familjemedlemmars erfarenheter från anpassningsprocessen gör att familjestrukturen så småningom förändras. Förändringsprocessen tar olika lång tid i olika familjer, men den kan förkortas ifall familjemedlemmarna ökar sin sociala delaktighet och anpassar sig successivt till samhället. På det viset kan många konflikter undvikas och processen bli mer harmonisk. (Al-Baldawi, 2014, 190, 191).

4.4 Anpassning till ett individcentrerat samhälle

För en familj är det en stor omställning att komma till ett individcentrerat samhälle från ett gruppcentrerat. Familjen minskar i storlek från en utvidgad familj (familj och släktingar från flera generationer) till kärnfamilj (tvågenerationsfamilj: föräldrar och barn). Om familjen accepterar den sociala ordningen i det nya landet behöver den ändras från att ha varit gruppcentrerad i sina relationer till att hantera relationer utgående från ett individbaserat tankesätt. (Almqvist & Broberg, 2000, 128; Al-Baldawi, 2014, 178, 179; Nyberg, 2012, 259).

Familjer från ett gruppcentrerat samhälle kan ha svårt att ta till sig det faktum att samhället och myndigheter i det nya landet ansvarar för många delar som familjen och gruppen stått för i hemlandet. Rätten att studera, ha bostad och få vård är exempel på sådant som är garanterat från samhället i individcentrerade kulturer, och detta kan för invandrarfamiljer upplevas konkurrera ut familjens roll som en trygg bas för individen. Att komma från en gruppcentrerad kultur innebär nämligen ofta att socialskyddet, ekonomin och vardagen i stor

utsträckning har baserats på kontakter och nätverk skapade av släkten. Livet i det nya kärnfamiljcentrerade och individualistiska samhället tvingar därför familjen att förändra sina relationer. Det är exempelvis inte längre möjligt att någon i släkten kan ansvara för omsorgen av barnen och äldre familjemedlemmar. (Al-Baldawi, 2014, 181; Säävälä, 2013, 118, 119).

Om flera familjer från släkten eller det sociala nätverket migrerar till samma plats kan de försöka fortsätta att leva på samma sätt som den utvidgade familjen i hemlandet. Då slipper de ändra på familjerelationerna och livsstilen, och de kan helt enkelt återuppta den livsstil de hade i hemlandet. Familjer som väljer denna väg tenderar dock att bli mer isolerade från majoritetsbefolkningen än de som lever som kärnfamilj och familjen riskerar att splittras så småningom. Detta beror på att livsvillkoren i det nya samhället inte stöder utvidgade familjers samlevnadsmönster på längre sikt. I västländer och demokratiska länder som Finland har alla familjemedlemmar lika rättigheter och alla är jämlika inför lagen. Av den orsaken behöver även roller och funktioner inom familjen förändras. Exempelvis förväntas nu båda föräldrarna ta ansvar för barnen. (Al-Baldawi, 2014, 178, 179; Nyberg, 2000, 110; Nyberg, 2012, 259).

Att migrera innebär att familjemedlemmarna förlorar den utvidgade familjens direkta rådgivning, stöd och hjälp, umgänge och kanske också arbetsgemenskap. Familjemedlemmarna kommer därför att spendera mer tid tillsammans än i hemlandet där umgänget med släktingar och bekanta var en stor del av vardagen. Följaktligen har kärnfamiljens medlemmarnas personlighet och individualitet möjlighet att träda fram på ett nytt sätt. För många får parförhållandet en viktigare betydelse eftersom släkten inte längre är närvarande. (Nyberg, 2000, 101, 104, 105; Nyberg, 2012, 259, 267; Säävälä, 2013, 119).

Dessvärre tenderar också meningsskiljaktigheter och missnöjen att komma upp till ytan. I hemlandet kunde medlemmarna ha andra relationer som var lika starka och viktiga som relationerna i kärnfamiljen, till exempel med de egna föräldrarna, kusiner och pappans och mammans syskon. De relationerna kunde ha en kompenserande roll om makarna eller barnen inte hade så goda relationer. I hemlandet kunde de vid konflikter få stöd från andra i gruppen och på så vis kunde äktenskapet vara mer motståndskraftigt än i det nya landet där familjemedlemmarna inte längre har den utvidgade familjen till hands. (Nyberg, 2000, 101, 104, 105; Nyberg, 2012, 259, 267).

En annan dimension på sättet att organisera familjen i ett nytt land är att familjeband kan upprätthållas fastän olika familjer är utspridda över hela världen. Att upprätthålla ett

familjenätverk över landsgränser kan fylla en viktig roll för medlemmarnas hälsa och säkerhet. Personer som anses höra till familjen behöver med andra ord inte bo i samma hushåll utan de kan även bo i ett annat land och inte heller tillhöra kärnfamiljen. De kan dela vardagen med varandra till exempel via videosamtal. (Säävälä, 2013, 114).

5 Föräldraskap, barnuppfostran och migration

Hoghugh (2004, 5) definierar föräldraskap som målinriktade aktiviteter ämnade att försäkra barnets överlevnad och utveckling. Föräldrarnas aktiviteter kan delas in i tre områden: vård, kontroll och utveckling. Vård står för fysisk, känslomässig och social omsorg. Kontroll står för gränssättning och utvecklingsdelen står för föräldrarnas strävan till att barnet ska nå dess funktionella potential. De olika aktiviteterna har två aspekter: dels förebyggande av motgångar och sådant som kan skada barnet, dels främjande av sådant som är positivt och kan hjälpa barnet. (Hoghugh, 2004, 5–8).

Syftet med barnuppfostran kan sägas vara att barnet ska lära sig färdigheter och förmågor som behövs för att fungera i det sociala sammanhanget barnet växer upp i. Individens sätt att handskas med dessa uppgifter avgörs av vilka egenskaper den omgivande kulturen har. Av den anledningen varierar vad som anses vara ett bra föräldraskap beroende på tid och plats. (Almqvist & Broberg, 2000, 119).

För att få en större förståelse för migrerande föräldrars och familjers bakgrund behandlas skillnader i olika kulturer i föräldraskap och barnuppfostran i de två första delarna av detta kapitel. Därefter fördjupar vi oss i hur föräldraskapet påverkas av anpassningen till det nya samhället samt vilka förändringar som sker i barnuppfostran till följd av detta.

5.1 Föräldraskap i olika kulturer

Det finns många kulturella skillnader i föräldraskap men även många likheter. I vissa kulturer ses barn som ett val eller en personlig önskan som man försöker planera, medan barn i andra kulturer är en naturlig del av livet där den personliga önskan inte har någon betydelse. Att sköta sina barn kan sägas vara en universell moralisk plikt hos varje förälder oberoende kulturtillhörighet. Hur denna plikt utförs och till vilken grad den utförs kan dock variera. Osäkerhet är en vanlig känsla hos alla föräldrar: osäkerhet i hur föräldraskapet lyckas och osäkerhet i hur mycket de ska kunna påverka barnens livsstil. Föräldrar har också

ofta en oro eller rädsla över att något dåligt ska hända barnen. (Kuittinen & Isosävi, 2013, 79; Peltola, 2018, 113, 117).

Föräldraskapet ser olika ut beroende på vilken kultur som föräldrarna själva växte upp i. I kärnfamiljer i individcentrerade kulturer är föräldrar rätt så ensamma i ansvaret för sina barn, vilket innebär att barnen blir väldigt beroende av sina föräldrar. Separationer mellan föräldrar och barn blir mer smärtsamma i sådana familjer än för de barn som har fler vuxna att ty sig till. Denna utsatthet fungerar också som en drivkraft till att bli mer självständig. (Almqvist & Broberg, 2000, 127).

I utvidgade familjer däremot, som är vanliga i gruppcentrerade kulturer, finns många andra vuxna till hands som kan hjälpa föräldrarna med barnen. Särskilt när ett barn föds kommer flera kvinnor tillsammans för att ta hand om barnet så att mamman får vila. Andra kvinnor än mamman har även i fortsättningen ett stort ansvar för omvårdnaden av barnet. Barnet kan också utveckla en starkare anknytning till någon annan än mamman, vilket enbart ses som något positivt och mamman är då stolt över att barnet tyr sig till exempel till farmor eller en syster. Utvidgade familjer har få kontakter med samhälleliga representanter, istället kommer familjens egna värderingar att påverka mest av allt. Föräldrar är inte ensamma om det ekonomiska ansvaret för barnen, utan hela familjen som enhet ansvarar över varje familjemedlems ekonomiska och sociala trygghet. (Almqvist & Broberg, 2000, 128, 129, 133).

I industrialiserade västländer har en del av ansvaret för barn stegvis lagts över på samhälleliga institutioner såsom daghem, skola och fritidsgrupper på grund av att båda föräldrarna ofta förvärvsarbetar. Pappans och mammans ansvarsområden har allt mer börjat överlappas i och med att båda bidrar till försörjningen av familjen och ansvarar för hushållsarbetet. Båda föräldrarna förväntas även ansvara för barnets omvårdnad och uppfostran. Det jämställda föräldraskapet syns även i att föräldraledigheten kan delas mellan föräldrarna. Trots att andelen förvärvsarbetande kvinnor och jämställdheten mellan könen internationellt sett är hög i Finland ses ändå skillnader mellan könen i till exempel tidsanvändning (Malinen & Rönkä, 2009, 182). Kvinnor spenderar mer tid på sådant som är hemrelaterat, medan män använder mer tid på jobb än kvinnor. Män och kvinnor har även en tendens att göra olika saker i hemmet. Kvinnans identitet är dock inte baserad på hennes roll i familjen. Föräldrar i dessa länder har försörjningsplikt gentemot barnen men inte gentemot sina egna föräldrar eller andra hjälpbehövande i släkten, och om någon inte klarar

av att försörja sig och familjen träder samhället in. (Almqvist & Broberg, 2000, 128, 135; Darvishpour, 2002, 281).

I samhällen med patriarkal familjetyp, i till exempel Mellanöstern, är män och kvinnor åtskilda med olika ansvarsområden, även i föräldraskapet. Män ansvarar för samhälleliga ting utanför hemmet och dagtid vistas de inte i hemmet. Istället är de i jobb, på kaféer, i moskén och på gatorna där de i huvudsak umgås med andra män. Männerna har ansvaret över viktiga beslut och övervakar de andra familjemedlemmarnas aktiviteter. Kvinnornas domän är hemmet och familjen och de umgås mest med andra kvinnor. Kvinnor tar hand om barn och äldre människor, matlagning och skötsel av hemmet. (Almqvist & Broberg, 2000, 135; Darvishpour, 2002, 281).

5.2 Barnuppfostran i olika kulturer

Angel och Hjern (2004, 130) konstaterar att ”Mönster i barnuppfostran är en grundsten i varje kultur, och därför något centralt hos alla människor”. Gemensamt för alla föräldrar är att de socialiserar sitt barn till att bli en del av samhället och ger en sådan fostran så att barnet utvecklar en god moral och kan klara sig resten av livet. Alla föräldrar agerar dock på det vis som är typiskt för kulturen. Kulturella skillnader i barnuppfostran är ett resultat av omgivningens krav och resurser samt värderingar och övertygelser. I olika kulturer finns olika föreställningar om till exempel gränssättning, bemötning av barnet samt vilka egenskaper som ska uppmuntras. Uppfostringsprinciper skiljer sig åt i till exempel hur mycket föräldrar stöder och kontrollerar barnen samt uppmuntrar dem till självständighet. (Alitolppa-Niitamo & Leinonen, 2013, 100; Almqvist, 2006, 87, 88; Kuittinen & Isosävi, 2013, 78–81).

I stora drag betonas överensstämmelse, lydnad, säkerhet och tillförlitlighet vid barnuppfostran i gruppcentrerade samhällen, medan självständighet, upptäckande, kreativitet och självtillit betonas i individcentrerade kulturer (Triandis, 2001, 912). Inom en och samma kultur kan det dock finnas stora variationer i hur man sköter barn. Variationerna kan bero på om familjen bor på landsbygden eller i en storstad, vilken samhällsklass familjen tillhör, föräldrarnas personlighet, familjens nuvarande livssituation och tidigare erfarenheter. Förutom kulturen påverkar också landets struktur och politik hur uppfostran och omvårdnaden av barn ser ut. (Kuittinen & Isosävi, 2013, 78).

I individcentrerade kulturer värdesätts det unika i barnet och föräldrarna uppmuntrar ofta sitt barn att tidigt utveckla en förståelse för sig själv och sin egen vilja. Föräldrarna förväntar sig också att barn ska få många färdigheter i tidig ålder, till skillnad från i många andra samhällen. Barns träning i att vara självständiga, fatta egna beslut och ta egna initiativ börjar tidigt. Prestation betonas också, som att börja gå, rita och bygga lego. Mycket tidigt uppmuntras barn att äta själv, klä på sig själv, föra bort tallriken efter att ha ätit och så vidare. Föräldrar frågar vad barnet vill göra i olika situationer. Självbehärskning och disciplin tränas och belönas till exempel genom att barnet får en godisdag per vecka. (Almqvist & Broberg, 2000, 122, 123, 125; Kuittinen & Isosävi, 2013, 81).

Barns färdigheter uppmuntras genom att föräldrarna tittar på barnet, talar direkt till barnet och försöker tolka och känna igen barnets känslor och beskriva dem i ord. Interaktion mellan barnet och föräldern ansikte mot ansikte är viktigt. Brist på ögonkontakt kan i den finländska kulturen tolkas som problem med interaktionen. Musiklekskolor och andra fritidssysselsättningar erbjuder stimulering åt barnen och hjälper till i den språkliga och psykologiska utvecklingen. Autonomi uppmuntras genom att ett litet barn förväntas trivas ensam till exempel med leksaker, så att de inte alltid är i sällskap med föräldern. Att sova i egen säng i ett eget rum är ett annat vanligt ideal i denna kultur, liksom att i ungdomsåren fokusera sig på sig själv. Att barnet flyttar hemifrån före giftermål är en annan norm som inte är lika förekommande i andra kulturer. Förutom föräldrarna deltar även många andra vuxna utanför familjen i uppfostrandet av ett barn, så som förskolelärare, fritidsledare och lärare. Ansvar för barns uppfostran kan med andra ord vara uppdelat på föräldrarna och personalen i daghem och skolor. (Almqvist & Broberg, 2000, 123, 125, 129; Kuittinen & Isosävi, 2013, 82; Poikonen & Lehtipää, 2009, 81).

Något av det viktigaste i gruppcentrerade kulturer är att barnet lär sig visa respekt mot andra, delta i familjesystemet och lyda och hjälpa sina föräldrar. Föräldrar lägger nödvändigtvis inte lika stor vikt vid interaktion med barnet genom direkt tal eller genom att ge språkliga tolkningar på barnets känslor. I vissa kulturer kan föräldrar även undvika ögonkontakt med babyen med avsikt att skydda barnet. I stället kan kontakten med babyen utgöras av rytmisk, musikalisk och fysisk kontakt. Att massera och hålla babyen i famnen eller på armen är värdefulla sätt att ta hand om barnet i många samhällen i Afrika, Karibien och Indien. Det görs för att stärka den motoriska och andliga utvecklingen och för att stärka relationen mellan föräldern och babyen. I utvidgade familjer sover barnet också tillsammans med andra. (Almqvist & Broberg, 2000, 125; Kuittinen & Isosävi, 2013, 82).

I den utvidgade familjen ses det som en kärlekshandling att mata barnet, klä på barnet, hjälpa barnet med renlighet och så vidare, och det är en självklar rättighet för alla barn. Av barn upp till femårsåldern förväntas inga desto större prestationer. Förväntning på självständighet förekommer inte förrän barnet fyller fyra eller fem år, medan självständighetsträningen kan börja redan före ett års ålder i familjer i individcentrerade kulturer. (Almqvist & Broberg, 2000, 123).

Ur en individualistisk kärnfamiljs perspektiv kan barn i utvidgade familjer tyckas bli bortskämda och få göra som de vill. En stor skillnad mellan de två kulturerna är att föräldrar i individcentrerade samhällen tenderar ha striktare uppfostran i vissa avseenden, medan man i gruppcentrerade kulturer tänker att det aldrig är för sent att börja fostra ett barn. Att vuxenvärlden inte visar krav och förväntningar på barnet möjliggör en mentalitet av att ”skämma bort” barnet. (Almqvist & Broberg, 2000, 124, 125).

För att vara överens med sina barn brukar föräldrar i familjer med jämställda familjeförhållanden förklara, resonera och argumentera med barnet. Om det inte fungerar börjar de istället tjata på barnen. I kulturer med en patriarkal familjetyp använder föräldrar andra metoder så som hot eller fysiska straff. Hot om att förlora familjegemenskapen är också en effektiv straffåtgärd. (Almqvist & Broberg, 2000, 131, 132).

Familjer med den patriarkala familjetypen uppfostrar sina barn enligt ett visst mönster. Eftersom män har fler rättigheter än kvinnor växer pojkar upp med föreställningen att de är speciella. Flickor fostras i sådana samhällen till att ta hand om de yngre syskonen och att från och med skolåldern hjälpa till hemma. Pojkarna i sin tur uppfostras till ett ansvar utanför hemmet och de kan till exempel gå ärenden. Pojkarna ska även i tidig ålder börja hålla koll på sina systrar så att de inte träffar andra pojkar, detta för att skydda familjens heder. Ju äldre barnen blir, desto mer träder skillnaderna fram mellan flickor och pojkar. (Almqvist & Broberg, 2000, 133, 136; Al-Baldawi, 2014, 193).

5.3 Föräldraskap i det nya landet

Hur föräldrarna anpassar sig till föräldrarollen i det nya landet är ett resultat av många olika faktorer. Viktiga faktorer är utbildnings- och inkomstnivå, föräldrarnas uppväxt och nuvarande livssituation. Riskfaktorer för föräldraskapet är ensam vårdnad om barnen, analfabetism, isolering, migrationsrelaterad stress, depression, stort antal barn samt

erfarenheter av diskriminering eller rasism. (Alitolppa-Niitamo, 2005, 46, 47; Kuittinen & Isosävi, 2013, 87; Säävälä, 2013, 117, 118).

Under anpassningen till det nya landet kan föräldrar börja fundera över sin inställning till de värderingar och tillvägagångssätt de haft med sig från hemlandet och jämföra dem med det nya landets. Föräldrarna behöver avgöra vad de vill att barnet ska lära sig och hur det egna kulturarvet ska förmedlas vidare. Kulturer är dock i ständig förändring. Invandrarföräldrar kan önska att de hade kvar de traditioner och värderingar som rådde i hemlandet, fastän dessa kan ha förändrats med tiden. Om föräldrarna håller fast vid traditioner och värderingar såsom de var före migrationen kan de upplevas vara mycket konservativa. (Almqvist & Broberg, 2000, 121; Kuittinen & Isosävi, 2013, 85).

För många invandrarföräldrar blir det egna ansvaret för barnen en stor utmaning när de anpassar sig till att leva som en kärnfamilj i det individcentrerade samhället från att ha kommit från en kollektivistisk kultur. Föräldrarna blir tvungna att stöda varandra på ett annat sätt än i hemlandet, vilket även leder till förändringar i könsrollerna. Män blir nu också tvungna att delta i utförandet av uppgifter som tidigare hörde till kvinnornas område, så som hemarbete och vårdsnaden av barnen. I hemlandet kanske inte pappan träffade barnen så ofta om han var borta hela dagarna. I det nya landet kommer därför pappan att kunna umgås med barnen mer. Det förväntas även av pappan att han ska vara mer engagerad i barnens liv, till exempel gå på föräldramöten, vilket kan kännas mycket främmande. (Angel & Hjern, 2004, 77, 78; Nyberg, 2000, 102; Säävälä, 2013, 119).

I det nya landet där familjeförhållanden är jämställda och balanserade istället för patriarkala tappar pappan många privilegier och rättigheter, vilket gör att han på sätt och vis hamnar längst ner från att ha varit högst upp i familjehierarkin. Han är nu inte längre den enda som tar hand om ekonomin och familjens sociala relationer utåt. Att vara arbetslös innebär därför att han tappar sin överordnade position i familjen och inte längre kan leva upp till förväntningarna. Kvinnan behåller däremot sin roll som mamma och allt vad det innebär. I det nya samhället kan hon dessutom ta till sig fler roller än hon kunde i hemlandet. Hon kan börja studera och även jobba och på så vis börja bidra till familjens försörjning. Det här kan resultera i att hon inte längre accepterar mannens privilegierade ställning i familjen. (Almqvist & Broberg, 2000, 137, 138; Al-Baldawi, 2014, 194; Darvishpour, 2002, 281).

För många män i patriarkala kulturer är familjen det viktigaste i livet. Därför vill de också bevara den till vilket pris som helst. Darvishpours (2002, 286) forskning visar dock att

männen misslyckas med det så länge de vill använda gamla, patriarkala metoder. Många invandrarmän försöker anpassa sig till och acceptera det nya samhällets könsroller med hjälp utifrån, vilket vissa också lyckas med. En viktig faktor för att gå från patriarkala till jämställda familjeförhållanden är utbildning och höjning av den sociala statusen. Då minskar även gruppens kontroll över familjen, och ju mindre beroende individen är av gruppen, desto svagare blir dess inflytande. (Al-Baldawi, 2014, 196; Darvishpour, 2002, 286, 287).

För att omarbete roller i familjen krävs mognad och mod från alla medlemmar, men särskilt hos pappan som behöver vägledas och stödjas i processen. Familjemedlemmarna behöver vara medvetna om att de kommer att gagnas av de nya familjeförhållandena i det nya landet. Om pappan lyckas vara flexibel och ha förståelse för förändringarna kommer han att kunna behålla sitt inflytande i uppfostran av barnen. De rigida papporna kommer att ha det allra svårast och de får ofta problem med de andra familjemedlemmarna, i synnerhet barnen. Samtliga familjemedlemmar behöver få känna sig respekterade i förändringsprocessen. Om föräldrarna inte är inriktade på att anpassa sig till sin nya föräldraroll och lära sig nya metoder är familjekonflikter oundvikliga. (Al-Baldawi, 2014, 195).

Föräldrarna får också nya samhälleliga roller som de behöver anpassa sig till. De blir till exempel kunder vid rådgivningen och användare av daghems- och skolsystemet. Mötet med personal inom vård- och pedagogyrken kan också kännas mycket främmande. I Pehkonens (2006, 63) undersökning med invandrarföräldrar i Finland framkom att föräldramöten i skolan kunde orsaka en del förvirring och förundran hos invandrarföräldrarna. Samlingar som upplevdes vara högtidliga orsakade nervositet, och sådana samarbetsformer hade de svårt att lita på. Föräldrarna önskade att även barnen och de unga skulle få vara med, och de saknade överlag umgänge och diskussion i friare former. Flera av mammorna upplevde även att finländare inte uppfostrar och bryr sig om sina barn eftersom barn och unga inte respekterar äldre människor och barn ges för stor frihet. (Kuittinen & Isosävi, 2013, 85; Pehkonen, 2006, 63).

Barnen lär sig språket och de sociala koderna snabbare än föräldrarna. I många familjer är de äldre barnen därför ett stort stöd för föräldrarna. De kan hjälpa föräldrarna med de dagliga sysslorna och ta ansvar för de yngre syskonens fostran. Barn har dessutom ofta ett kunskapsmässigt försprång i den nya kulturen jämfört med föräldrarna, och de kan därför främja föräldrarnas anpassning genom att hjälpa dem. Detta ger dock barnen en starkare ställning än föräldrarna och föräldrarna förlorar en del av sin auktoritet på grund av sitt beroende av barnet. Dessutom är det tungt för barn och unga att ständigt behöva hjälpa sina

föräldrar. Detta bäddar för obalans och konflikter i familjen. (Alitolppa-Niitamo & Leinonen, 2013, 100, 101; Al-Baldawi, 2014, 194).

5.4 Barnuppfostran i det nya landet

Vilken riktning föräldrarna har tagit i sin ackulturationsprocess samt hur de tänker på framtiden påverkar hur de uppfostrar sina barn i det nya landet. De föräldrar som vill att deras barn ska bo och ha ett bra liv i det nya landet som vuxna vill att barnen ska lära sig språket, få kompisar från majoritetsbefolkningen och ta tills sig landets normer. Föräldrarna uppmuntrar barnen att vara delaktiga i aktiviteter med andra jämnåriga. Föräldrar som däremot vill att det ska gå bra för barnen i den egna etniska gruppen planerar antingen att återvända till hemlandet eller så prioriteras delaktighet i den egna gruppen högre än det omgivande samhällets kultur. I sådana fall prioriteras barnens kunskaper i det egna språket, kulturen och religionen. (Almqvist, 2006, 95, 96).

På grund av att förmågor hos små barn uppmuntras olika i olika kulturer kommer detta även att märkas i mötet med de nya samhälleliga institutionerna såsom dagis och skola. Invandrarföräldrar kan uppleva att barn inte älskas i det nya landet, eftersom de förväntas vara självständiga och kunna så mycket. I hemlandet kunde självständighet vara något som inte uppmuntrades eller uppskattades och därför kan föräldrar uppleva barnets självständighetsträning som något extra belastande. Av dessa anledningar har invandrarföräldrar ofta inte lika höga förväntningar på vad förskolebarn ska klara av jämfört med föräldrar från majoritetsbefolkningen. (Almqvist & Broberg, 2000, 124; Angel & Hjern, 2004, 130).

När invandrarfamiljen anpassar sig till livsstilen som kärnfamilj från att ha kommit från en utvidgad familj kan barnen upplevas vara olydigare än i hemlandet. Det är följderna av att barnen får större utrymme när den utvidgade familjen inte längre är en närvarande del av familjelivet. I hemlandet var det helt enkelt fler vuxna som var med barnen och delade ansvaret för deras fostran. (Nyberg, 2012, 268).

En strategi som invandrarföräldrar kan ha i relationen till sina barn, i synnerhet om de känner skuld för att de orsakat barnet förluster i och med migrationen, är att reagera med passivitet och undvika konfrontation. Om någon från majoritetsbefolkningen får insyn i familjen kan de uppleva att föräldrarna har problem med gränssättning, medan de i själva verket söker nya handlingsätt. Många invandrarföräldrar kan uppleva att deras föräldraauktoritet

försämras i det nya landet. De kan vara osäkra på vad som förväntas av dem och hur de ska uppfostra sina barn. Eftersom kroppsaga är förbjudet kan föräldrar sakna en diskussion om hur de ska uppfostra sina barn när de inte längre kan använda samma metoder för att få barnen att förstå vad som gäller. De föräldrar som upptäcker förhandlande med barnen som en alternativ metod för konfliktlösning verkar ha ett försprång i anpassningen till uppfostrarrollen i det nya landet. (Almqvist & Broberg, 2000, 138, 140; Nyberg, 2000, 109).

Förhållandet till det nya samhället kan se olika ut bland familjemedlemmarna, vilket ofta leder till konflikter i familjen. Det nya språket kan orsaka spänning i familjen om föräldrar upplever det som att de och barnen lever i två olika världar, eftersom barnen lär sig språket snabbare än de när de är i dagis och skola. Föräldrar-barn-relationen är särskilt utsatt i samband med att barn kommer upp i tonårsåldern. Inte nog med att barn tar till sig det nya samhällets språk och normer fortare än föräldrarna, de har också förväntningar på sig från majoritetssamhället som krockar med familjens och ursprungskulturens förväntningar. De unga kan ha svårt att acceptera föräldrarnas uppfattning om uppfostran. Föräldrar kan vilja att barnet fortsätter leva i familjen och lyda dem, medan tonåringen har förväntningar på sig från det omgivande samhället att bryta upp och leva mer självständigt. (Almqvist & Broberg, 2000, 139; Al-Baldawi, 2014, 115; Pehkonen, 2006, 64, 65).

Föräldrar med ett svagt socialt anseende i det nya samhället tenderar vara mer skeptiska och vilja ha kontroll över sina tonåringar, även om de inte hade en lika stor kontrollerande attityd i hemlandet. Andra orsaker till föräldrars kontrollerande förhållningssätt kan vara att de saknar ett socialt nätverk, känner sig osäkra och otrygga samt saknar språkkunskaper. Föräldrarna kan vara rädda för att tonåringen ska bryta gruppens sociala normer, och att deras förmåga att uppfostra sina barn skulle ifrågasättas och orsaka konflikter inom gruppen. (Al-Baldawi, 2014, 115).

Ju starkare den unga upplever föräldrarnas stöd, desto mindre är risken för utvecklandet av beteendestörningar och psykiska stressymptom. Dessutom ökar självkänslan och den unga är nöjdare och har en större känsla av att kunna hantera sitt liv. För flickors psykiska välmående är speciellt mammans stöd viktigt, liksom pappans stöd är viktigt för pojkar. Att föräldrar inser att de ungas emotionella behov kan vara annorlunda i det nya landet jämfört med i ursprungslandet kan inverka positivt på deras barns psykosociala anpassning och välmående. Sådan förståelse från föräldrarnas håll visar på en flexibilitet i uppfostringsprinciperna och de sätter mer vikt vid att kommunicera med och lyssna till barnet än föräldrar som inte är så flexibla. Öppen kommunikation mellan föräldrar och barn vid nya och

utmanande situationer verkar bidra till en ökad ömsesidig förståelse, pålitlighet, och emotionell närhet. (Alitolppa-Niitamo & Leinonen, 2013, 104; Säävälä, 2013, 115).

6 Undersökningens genomförande

I det här kapitlet beskrivs och motiveras de tillvägagångssätt som använts i undersökningen. Inledningsvis redogörs valet av kvalitativa intervjuer som undersöknings- och datainsamlingsmetod. Vidare presenteras valet av respondenter och vilka kriterier som styrde urvalet, därefter datasekretess och etiska frågor. Till sist beskrivs bearbetningen, analysen och redovisningen av materialet från intervjuerna.

6.1 Metodval

Syftet med undersökningen är att ta reda på hur invandrarfamiljer påverkas av att bo i Finland. Fokus är på förståelsen av vad familjer går genom vid anpassningen till ett främmande land. Jag vill fördjupa mig i några enskilda fall för att kunna se helheten i deras livsberättelser, snarare än att ta mig an en större del av undersökningsgruppen för att få ett representativt resultat. Av den orsaken har kvalitativa intervjuer valts som undersökningsmetod. (Holme & Solvang, 1997, 14, 78, 79).

Eftersom undersökningsgruppen är individer med främmande språk som modersmål är intervju som datainsamlingsmetod ett naturligt val, då det möjliggör en stor flexibilitet. I en intervju kan oklarheter genast redas ut och intervjufrågorna kan ändras så som det bäst passar situationen eller intervjupersonen. På så vis kan missuppfattningar orsakade av till exempel språkbarriären eller tvärkulturella missförstånd lättare undvikas. I andra metoder, såsom enkäter, hade detta inte varit möjligt och de hade sannolikt inte gett samma möjlighet att gå på djupet och ta del av ett lika stort informationsinnehåll. (Holme & Solvang, 1997, 99, 173; Kvale & Brinkmann, 2014, 184).

6.2 Val av respondenter

Intervjuerna gjordes i form av respondentintervjuer, eftersom jag ville intervjua dem som är en del av ämnet som studeras (Holme & Solvang, 1997, 104), det vill säga föräldrar i barnfamiljer med erfarenhet av migration och anpassning till ett nytt land. Jag valde att intervjua endast föräldrar, eftersom intervjuer med hela familjer hade blivit för resurskrävande. *Bekvämlighetsurval* användes vid valet av respondenter, vilket innebär att

de som var lättast att få tag på valdes till undersökningen (Holme & Solvang, 1997, 183). Detta medför att stickprovet inte är representativt, men istället kan en stor variationsbredd garanteras med olika perspektiv. Respondenterna valdes strategiskt ut med stora variationer vad beträffar till exempel hemland, antal barn, religion, socioekonomisk situation, orsak till migrationen samt antal år de bott i Finland. Respondenter är från Afrika, Mellanöstern och Sydostasien där kulturerna traditionellt sett är annorlunda än den västerländska kulturen.

Andra kriterier var att respondenterna skulle ha haft barn före migrationen till Finland, så att de kunde jämföra familjelivet i hemlandet och Finland, samt att de skulle ha uppehållstillstånd och ha bott i Finland i två till tio år, och på så vis hunnit börja anpassa sig till det finländska samhället, men ännu ha migrationen och den tidiga anpassningen färskt i minnet. För att öka informationsinnehållet ytterligare valdes sådana respondenter som antogs ha stor självreflexiv förmåga och även en vilja att dela med sig av sin livsberättelse (Holme & Solvang, 1997, 104). Fyra föräldrapar ansågs vara en lämplig och tillräcklig mängd för undersökningen.

6.3 Datasekretess och etiska frågor

Respondenterna kontaktades på olika sätt, dels via egna bekanta och dels via personer som i sitt jobb eller på fritiden kommer i kontakt med undersökningsgruppen. Kommunikationen skedde via telefon, e-post och sms. Alla de fyra föräldrapar som fick förfrågan om att delta i intervjun tackade ja. I två av fallen deltog dock endast den ena föräldern. I två av intervjuerna användes tolk. För samtliga berörda klargjordes det att intervjupersonernas identitet inte kommer att avslöjas för utomstående.

Respondenterna fick både vid förfrågan om deltagande och vid intervjutillfället information om att intervjuerna behandlas konfidentiellt och att intervjuerna bandas. Jag förklarade att privata data därför inte kommer att avslöjas och att deltagarnas konfidentialitet därmed är skyddad. Jag klargjorde att ingen annan än jag kommer att ta del av materialet från intervjun, att medverkan är helt frivillig samt att deltagandet när som helst kan avbrytas. De informerades om att ljudinspelningen och material relaterat till intervjun förstörs då examensarbetet är färdigt. Respondenternas konfidentialitet har i resultatredovisningen säkerställts genom att personlig information, exempelvis hemland, antal barn och religionstillhörighet, har lämnats bort fastän det kunde ha varit av ett visst intresse för undersökningen. Intervjupersonerna fick själva bestämma plats för intervjun. En intervju gjordes således i familjens hem och de resterande gjordes på offentliga platser som var

bekanta för dem. Respondenterna erbjöds att få intervjufrågorna i förväg för att kunna förbereda sig och känna sig tryggare vid intervjutillfället. De flesta tog emot frågorna men några hade inte tittat på dem före intervjun. (Kvale & Brinkmann, 2014, 109–111).

6.4 Bearbetning och analys av data

Efter att intervjuerna hade genomförts transkriberades de i sin helhet så noggrant som möjligt. Förutom verbala data tog jag även med information om respondenternas känslouttryck, såsom skratt, för att få ett mer nyanserat material. Ibland gav respondenterna inte svar på den fråga som ställdes, antagligen på grund av missförstånd eller att de upplevde ämnet svårt att prata om. Svaren på vissa frågor kunde däremot komma fram senare under intervjun. Under transkriberingen konstaterades materialet vara mer omfattande än förväntat, liksom att vissa intervjufrågor inte var relevanta för undersökningens syfte. Av den anledningen valde jag att inte återge svaren för varje intervjufråga i resultatredovisningen. Intervjufrågorna är bifogade som bilaga till detta arbete.

Meningskoncentrering användes som metod för analys av intervjumaterialet. Med hjälp av den metoden kunde intervjusvaren sammanfattas i kortare meningar och huvudinnebörderna omformuleras till några ord. Materialet blev på så vis kortare och mer koncist. Detta underlättade tematiseringen och analysen av intervjumaterialet eftersom många av intervjusvaren var långa och även innehöll flera upprepningar. (Kvale & Brinkmann, 2014, 246, 248).

7 Resultatredovisning

I detta kapitel presenterar jag resultaten från de fyra intervjuerna som gjordes med totalt sex invandrarföräldrar. I redovisningen inflikas egna reflektioner och hänvisningar till teorin, och för att läsaren ska få en mer nyanserad bild av respondenternas berättelser använder jag mig av citat från intervjuerna som är markerade med kursiverad stil och citationstecken. Bortlämnade delar i citaten har markerats med "[...]" och för att ersätta detaljer såsom hemland eller annat som kan identifiera personen har en allmän benämning använts enligt detta exempel: "[hemland]". Intervjuerna genomfördes både på svenska och finska och därför är citaten på båda språken.

Resultatredovisningen inleds med allmänna frågor om livet i Finland, anpassning och delaktighet, och övergår i mer specifika frågor om kulturella skillnader i familjeliv och

förändringar i familjen under anpassningen till det finländska samhället. De centrala frågeställningarna om hur relationer, roller samt föräldraskap har påverkats av anpassningen besvaras genom hela resultatredovisningen, men i huvudsak i de två sista delkapitlen, 7.4 och 7.5.

7.1 Den första tiden i Finland

För att få en första inblick i erfarenheter och upplevelser som kan ha påverkat familjelivet frågade jag respondenterna i början av intervjuerna hur deras liv i allmänhet har varit i Finland. Gemensamt för flera respondenter var att de nämnde språksvårigheter, saknad av anhöriga och upplevelsen av att vara i trygghet. En respondent svarade att tiden i Finland har varit bra och att familjen trivs. Några respondenter nämnde att det var svårt i början på grund av att de inte förstod språket och att allting var främmande. En annan förälder berättade att det gick bra med det praktiska men att det var så svårt att förstå sig på allt det nya. Hon tyckte att första tiden i Finland var som att vara blind.

”[...] me saatin asunto ja kaikki ok, lapsien koulu ok. Mutta ongelma on jos sä muutat toiseen maan, sä olet [...] näkemätön, et sä näe mitään, koska et ymmärrä jos joku puhuu sinun kanssa. [...] systeemit on eri, kieli on eri, sää on eri, kaikissa on eri, mutta se, ei ole helppoa.”

Frustration över att inte kunna språket och att inte förstå sig på den nya omgivningen är typiska företeelser i den andra fasen i anpassningsprocessen efter att *smekmånaden* är över och *mötet med realiteten* sker, vilket behandlades i kapitel 4.2 (Al-Baldawi, 2014, 46; Nyberg, 2000, 91).

Respondenterna i två intervjuer uppgav att det allra svåraste varit att lära sig finska. För en förälder hjälpte det inte fastän han gick på flera språkkurser.

”Jo, kun puhun minun puolesta, se tuli iso ongelma, että kieli tuli minulle vaikea, vaikka olin käynyt monta eri kurssia. [...] oli vaikea opiskella suomea, jotta minun haaste oli kieli, ei mitään muuta.”

Ett av föräldraparen berättade att de har övat finska på fritiden för lära sig fortare. De övar när de är i matbutiken och till exempel genom att titta på finskspråkiga filmer.

”Mutta aina nyt harjoittelu. Jos minulla on vapaa aika, minä harjoittelu. Ja minä kuuntele elokuva suomi, koska tarvi puhu suomi hyvin. Nyt ei tosi hyvä. Mutta tarvi oppi aina.”

I en av familjerna brukar barnet hjälpa föräldrarna, eftersom de själva inte har lärt sig språket, vilket konstaterades i kapitel 5.3 vara en vanlig företeelse, men tyvärr varken nyttigt för föräldrar eller barn i längden (t.ex. Alitolppa-Niitamo & Leinonen, 2013, 100, 101).

På frågan om hur familjerna har mått under tiden de bott i Finland och hurdana känslor de har haft nämnde de flesta saknaden efter nära och kära. En respondent berättade att hon kände sig väldigt stressad i början då hon, förutom att inte förstå språket, hela tiden var ensam och tänkte på familjemedlemmarna och släktingarna som var kvar i hemlandet. En av föräldrarna berättade att det är svårt, eftersom det finns mycket problem i hemlandet och att hon inte kan åka tillbaka, men att hon ändå är tacksam över att ha barnen hos sig i Finland. Familjens betydelse betonar till exempel Angel och Hjern (2004, 75). Familjen är det viktigaste stödet individen kan ha under den första tiden, eftersom familjen är det enda som är sig likt i en ny, främmande miljö.

”Jo, släktingar och vänner, grannar. Många saker som vi saknar.”

En annan förälder berättade om sin egen mamma som har dött och även många andra bekanta, och hur jobbigt det var när han inte kunde åka dit och hälsa på.

”Mun äiti on kuollut, vaikea minä olla täällä, äiti oli siellä, se oli vanha, se sairastui, ja kuoli. Ja minä olen täällä. Ikävä on ja vaikea on.”

Dessa känslor av saknad, ensamhet och hemlängtan kan tolkas dels som en del av krisen varje invandrare går igenom (Angel & Hjern, 2004, 32), dels som en reaktion på att familjen har förlorat den viktiga grupptillhörigheten som de hade i hemlandet. Av föräldrarnas berättelser nedan framkommer att samtliga familjer kommer från gruppcentrerade, kollektivistiska kulturer där familjen och relationer är något av det viktigaste i livet (t.ex. Triandis, 2001, 909). De olika kulturerna beskrevs i kapitel 3.4. Förutom att de inte längre kan umgås med den utvidgade familjen har de också förlorat vardagliga inslag av rådgivning, stöd och hjälp, vilket kan resultera i de ovan beskrivna känslorna.

En av de kvinnliga respondenterna berättade att hon i början var rädd för att bära slöja med tanke på att hon inte visste hur folk skulle reagera när de såg henne. Efter ett tag märkte hon dock att det inte var något problem och att många andra också bär slöja. Så småningom

började hon förstå att det är bra i Finland, att hon kan vara trygg. Något som alla respondenter tog upp var lugnet och tryggheten i Finland. Samtliga berättade att de känner sig säkra i Finland och att deras familjer har det bättre nu jämfört med i hemlandet. Ett föräldrapar berättade att de alltid var rädda i hemlandet och att det var farligt att vara utomhus, speciellt för barnen.

7.2 Balans mellan två kulturer

När vi diskuterade livet i Finland betonade en av mammorna att hon i Finland måste göra allting på egen hand och att det emellanåt känns tungt. Några andra respondenter berättade också att de måste göra mer själva nu, eftersom de inte har ett lika stort socialt nätverk som i hemlandet. Tidigare kunde släktingar, vänner och grannar hjälpa till med saker i vardagen. Av dessa svar framkommer det tydligt att familjerna kommer från gruppcentrerade samhällen, där individen alltid är omgiven av andra, till ett individcentrerat samhälle där individen antas kunna ta hand om saker på egen hand (Räty, 2002, 58).

En av papporna berättade att han var mycket påläst inför migrationen. Han var väl förberedd för och bekant med fenomenet kulturkrock. Han menade att sådana som inte är beredda på vad som väntar har det svårare. Han förklarade att många tycker att deras egen kultur med dess seder och bruk är det bästa och enda alternativet och att många har svårt att se vad som är bra med den nya kulturen.

En intervjufråga handlade om hur familjerna gör hemma, om de håller fast vid sin egen kultur eller om de försöker ändra så att det ska bli mer finländskt. En respondent svarade att eftersom både hon och hennes man är från ett annat land håller de givetvis fast vid den egna kulturen i hemmet. Däremot tyckte hon att deras barn får göra som de vill när de blir äldre och inte bor hemma längre. Hon berättade att familjen inte har samma möjlighet att praktisera sin religion i Finland, men att det inte är något problem. När de besöker hemlandet följer de däremot religiösa och kulturella traditioner.

Pappan som kände till fenomenet kulturkrock före migrationen berättade att de har balanserat upp båda kulturerna genom att ta det bästa från varje kultur. De brukar till exempel laga mat från både sitt hemland och finländsk mat. Han och hustrun äter mer mat från hemlandet, men de brukar också ta sådant de gillar från den finländska matkulturen och laga det hemma mestadels för barnens skull.

”[...] vi balanserar lite så vi tar som det från Finland kultur och som bäst från vår kultur som kan passa ihop (skrattar).”

I kapitel 3.3 som handlade om kulturtillhörighet beskrevs att ju tryggare man är i i den egna kulturella identiteten, desto öppnare kommer man att vara i möten med nya och främmande kulturer (Al-Baldawi, 2014, 51). Därför tolkar jag det som att både pappan och mamman här ovan har en trygg kulturell identitet, särskilt med tanke på att mamman inte är verkar främmande för tanken på att barnen ska få göra som de vill när de blir vuxna. Att ta det bästa från två kulturer som pappan beskrev ovan menar LaFromboise, Coleman och Gerton (1993, 402, 409) visar på en stark bikulturalitet. Det visar även på en lyckad integration, som presenterades i kapitel 3.1.3 om ackulturation och kapitel 3.3 om kulturtillhörighet.

7.3 Delaktighet i det finländska samhället

En av intervjufrågorna handlade om delaktighet i det finländska samhället, om respondenterna upplever det vara lätt eller svårt att vara delaktig. En av föräldrarna svarade med jobbet i åtanke, att det är både lätt och svårt att lära sig hur saker ska göras och att man förutom finländare även behöver anpassa sig till andra nationaliteter på jobbet. En av intervjupersonerna tyckte att det är svårt att vara delaktig i det finländska samhället på grund av att det är så annorlunda jämfört med hur det är i hemlandet. På följdfrågan om vad han tyckte är de största skillnaderna mellan kulturerna svarade han med en karakteristisk skillnad mellan individ- och gruppcentrerade kulturer (t.ex. Triandis, 2001, 909): att det i hemlandet finns en stark solidaritet mellan människor och att man tar hand om varandra där.

”[...] man beror inte på sig själv, nä. Så man beror på samhället. Om nånting kommer, det är samhället hjälper till. Man kan vända till andra, till vänner, och hjälpa till som man sakna, så vi är inbyggda som samhället, jo. [...] Det jag tror att människor här i Finland beror lite på sig själv.”

Med ”samhälle” i citatet ovan tolkar jag att personen syftar på den kollektiva gemenskapen och inte samhället i stort.

Ett föräldrapar svarade att det i allmänhet är lätt att vara delaktig i det finländska samhället. De tyckte däremot att det är svårt att delta i alla delar av samhället på grund av att religionerna är olika och att man måste kunna språket. Några av intervjupersonerna tyckte att det har varit svårt att få kontakt med finländare. De upplever att finländare är tysta och osociala, och de frågade sig om finländare kanske är rädda för invandrare. En av föräldrarna

tyckte att ett samtal ofta bara består av en fråga och ett svar. En respondent berättade däremot att finländare är mycket hjälpsamma och att de alltid uppmuntrar honom när han pratar finska.

En respondent sade först att det är lite svårt att vara delaktig i samhället, men ändrade sig sedan och sade att det inte är svårt, men att finländare upplevs vara rädda eller skeptiska i början när de pratar med dem. Efter att ha träffats några gånger går det däremot lättare att lära känna varandra. Några av föräldrarna tyckte att barnen har lättare att anpassa sig till det nya samhället, vilket också konstaterades i teorin (t.ex. Al-Baldawi, 2014, 194).

Språkbarriären och svårigheter att umgås med majoritetsbefolkningen upprepades flera gånger i intervjuaren. I kapitel 3.2 beskrevs attityder i omgivningen som en viktig faktor i anpassningen och för att kunna bli integrerad i samhället krävs också att majoritetsbefolkningen möjliggör detta (Pehkonen, 2006, 60).

En av familjerna fick en vänfamilj när de kom till Finland och det uppskattades mycket. Nu har familjen dock fått egna vänner och bekanta från annat håll. Ett annat föräldrapar berättade att de båda två fått många nya vänner i Finland, både finländare och personer av andra nationaliteter. En mamma berättade att hon och vännerna brukar hitta på saker som hon inte gjorde i hemlandet, till exempel att åka skidor och skridskor. En annan av föräldrarna berättade också att hon har fler invandrarvänner och att hon även brukar hjälpa nyanlända familjer.

För att få en djupare inblick i familjernas anpassning till det finländska samhället frågade jag om föräldrarna och resten av familjen anser sig vara finländare. Föräldrarna i två intervjuer svarade ja. Till ena föräldern ställde jag en följdfråga om när de började känna sig som finländare.

”Så när vi kom hit vi kände oss, att vi kom, att vi bor i Finland, efter vi är en del i Finland. Så det är, det har börjat då vi kom hit.”

”Uskon, että ollaan suomalaisia. Yhteiskuntaan me kuulemme.”

Respondenterna i de resterande två intervjuerna upplevde sig inte vara finländare. I det ena fallet var orsaken att kulturen och religionen är så olika. I det andra fallet uppgav de att de inte var finländare på grund av att de vill lära sig språket först och bo i Finland några år till innan de kan kalla sig finländare. I båda intervjuerna tyckte föräldrarna att barnen är mer lika finländare än de själva.

7.4 Framtidssyn

Eftersom föräldrarnas framtidssyn påverkar hur de uppfostrar barnen i det nya landet (Almqvist, 2006, 95, 96), vilket beskrevs i kapitel 5.4, frågade jag respondenterna om de är inställda på att stanna i Finland eller återvända till hemlandet i framtiden. Hur denna framtidssyn har påverkat barnuppfostran återkommer jag till nedan i kapitel 7.4.3. Föräldrarna i två familjer svarade att de inte vill eller inte kan flytta tillbaka på grund av stora problem i hemlandet. Det tredje föräldraparet hoppas att familjen kan flytta tillbaka när det blivit lugnare i hemlandet, eftersom det trots allt är deras hem och det dessutom är lätt att få jobb där. En förälder i den fjärde familjen berättade att de har funderat på att flytta tillbaka ”när det känns som rätt tid”.

”Toivotaan just tuli rauhallinen on [hemland], ja ei on ongelma. Ehkä minä ajattelen, ehkä minä takaisin. Koska paljon työ on [i hemlandet]. Jo, ja mun koti! [...] Mutta voin nyt toivotaan, toivotaan.”

7.5 Kulturella skillnader i familjeliv och föräldraskap

För att få större förståelse för familjens bakgrund och på vilket sätt familjen har påverkats av att bo i Finland, bad jag dem berätta hur familjer och föräldraskap skiljer sig åt mellan Finland och deras hemland.

En intervjuperson tyckte att familjer ofta kan skilja sig åt mer beroende på familjestorlek och föräldrarnas inkomst än på vilket land de kommer från. Hon tog som exempel att om en familj bara har ett eller två barn och föräldrarna dessutom har höga inkomster kan de göra mycket mer tillsammans med sina barn, jämfört med en familj med tio barn där föräldrarna har låga inkomster.

En respondent sade att föräldraskap inte skiljer sig åt mellan olika länder, utan att föräldrar alltid älskar sina barn och vill dem det allra bästa. Detta togs upp i kapitel 5.1 som den *universella moraliska plikten*, det att föräldrar alltid tar hand om sitt barn oberoende kulturtillhörighet (Peltola, 2018, 113). Skillnader kom dock upp under intervjuens gång, vilka redovisas vidare i detta kapitel.

”Ei mitään eroa, kun mä katsotaan, aina vanhemmat on vanhemmat. Aina jokaisella perheellä rakastaa omaa lapsia ja kiinnostaa, ja yrittää antaa kaikki. [...] Vanhemmat aina haluavat, että lapset kasvavat ja menevät hyvinpäin.”

7.5.1 Familjemedlemmars roller

Samtliga respondenter tyckte att familjelivet i Finland ser annorlunda ut jämfört med i hemlandet. Matlagning var ett ämne som kom upp i alla intervjuer. Respondenterna konstaterade att båda föräldrarna hjälps åt med matlagningen i Finland, men att det är ovanligt att män lagar mat i hemlandet. Tre respondenter nämnde också sysslor i hemmet som något som skiljer sig mellan länderna. I deras hemländer förvärvsarbetar männen och kvinnorna sköter hushållet.

”Mannen gör inget hemma. Det vanliga är att mannen jobbar och att kvinnan tar hand om hushållsarbete, så hon är hemma. Barnen börjar hjälpa till så småningom [...]. Fastän båda arbetar vill det ändå bli så att kvinnan gör mer hemma.”

En respondent berättade att det i hemlandet också är mammorna som sköter barnen. Skillnaden enligt honom är att i Finland har båda föräldrarna ofta sysselsättning (jobb eller studier), barnen går i dagis och sysslorna i hemmet sköts av båda föräldrarna. Han upplevde att det är jämställt i Finland, att både kvinnor och män gör samma saker och att alla barn har möjlighet att gå i skola. I respondentens hemland har fäderna högre ställning och de har beslutanderätten i familjen. Han ansåg att båda föräldrarna är på samma nivå i Finland och att det eventuellt är mammorna som bestämmer mer i Finland.

I två av intervjuerna berättade föräldrarna att barn i hemlandet hjälper till mycket i familjen. I den ena respondentens hemland börjar barnen hjälpa till när de är 8–10 år. De är då med mamman och hjälper henne med sysslor i köket och lagar mat och gör olika saker (oklart huruvida detta gällde endast flickor eller även pojkar). I Finland är det annorlunda upplevde han, eftersom alla barn går i skolan och när de kommer hem på eftermiddagen är de trötta och orkar inte hjälpa till. Den andra respondenten berättade att barn som var hemma i hemlandet kunde hämta vatten och laga mat själva medan föräldrarna var på jobbet.

I dessa avseenden stämmer intervjusvaren väl överens med de teoretiska beläggen som presenterades i kapitel 3.5. I kulturer med en patriarkal familjestruktur är hemmet, matlagning och barnen mammornas ”arena”, medan papporna istället ansvarar över beslut och tillbringar mer tid ute i samhället. I kärnfamiljecentrerade länder med jämställd familjetyp, såsom i Finland, har båda föräldrarna lika rättigheter och båda hjälps åt med hemarbete och barnen, vilket föräldrarna också konstaterade (Almqvist & Broberg, 2000, 131, 135; Al-Baldawi, 2014, 92).

7.5.2 Det sociala nätverkets roll

En av intervjufrågorna handlade om vilken roll familjen och släkten har i hemlandet jämfört med i Finland. Ingen av respondenterna kunde ge ett direkt svar på den frågan, men däremot kom släktens och det sociala nätverkets betydelse upp under andra delar av intervjun. En respondent tyckte att människor i hemlandet är mer beroende av andra och att man hjälper varandra mer där. En annan respondent lyfte också fram att man tar hand om varandra mycket mer i hemlandet än i Finland.

”[...] men inte bara föräldrar, utan om någon annan släkting har problem så ska de (vuxna arbetande barn) också hjälpa till. Det gäller alltså hela gruppen. Jag sänder pengar till min mamma i [hemlandet] till exempel. Det är väldigt stor skillnad från Finland alltså. Sederna är olika på det sättet. Om man inte skulle hjälpa, då blir de arga. Har man möjlighet att hjälpa så hjälper man dem som behöver hjälp, allihopa.”

Att ta hand om varandra är en utmärkande egenskap för den gruppcentrerade kulturen som beskrevs i kapitel 3.4. (t.ex. Rätty, 2002, 58). Även en annan respondent berättade om liknande erfarenheter från sitt hemland.

”Mm, till exempel, släkter eller familj och nära kära, så de kan ta hand om varandra. Ja. Till exempel skola i [hemlandet], man betalar, det är inte gratis. Så om man har inget pengar eller att betala skola, kanske någon vän eller släkt kan hjälpa till. Om någon är sjuk, de som har pengar kan skicka någon som sjuk på sjukhus och betalar allt. [...] så det är lite annorlunda här.”

En av intervjupersonerna berättade att släktingar och andra vuxna också har en uppfostrarroll gentemot barnen. Barn är inte endast föräldrarnas angelägenhet utan hela den kollektiva gemenskapens. En annan respondent berättade att man i hemlandet har stora familjer, vilket i teorin benämns som *utvidgade familjer* (Al-Baldawi, 2017, 56). Förutom föräldrar och barn hör då även far- och morföräldrar och andra släktingar till familjen. I hemlandet hjälper man också sina föräldrar och sköter dem när de blir äldre. Respondenten tyckte att det inte verkar vara så i Finland.

7.5.3 Barnuppfostran

I tre av intervjuerna gavs inget rakt svar på frågan om vad de tycker om finländares sätt att uppfostra och ta hand om sina barn. En av mammorna sade ändå att hon uppskattar finländares barnuppfostran och barnens självständighet och eget ansvar. Detta är en naturlig

iakttagelse med tanke på att självständighetsträningen börjar i olika åldrar i olika länder – i länder som Finland redan i ettårsåldern (Almqvist & Broberg, 2000, 123) – och att barn tidigt lär sig göra olika saker i länder som Finland, jämfört med i många andra länder där kraven inte är lika höga på små barn (Kuittinen & Isosävi, 2013, 81).

”Jag tycker det är bra, de (barnen) lär sig ordning och reda från början, att de ska ta hand om sig själva.”

Respondenter i tre av intervjuerna berättade att det i hemlandet är mamman som tar hand om barnen, vilket konstaterades i teorin vara typiskt för patriarkala och gruppcentrerade kulturer (t.ex. Darvoshpour, 2002, 281). Föräldern i den fjärde intervjun gav däremot ett avvikande svar. Han sade att både mamman och pappan sköter barnen i hemlandet. Detta var intresseväckande, eftersom respondentens familj redan tidigare konstaterats komma från en gruppcentrerad kultur, vilket ännu bekräftas i citatet nedan, där han berättar att andra vuxna i familjens närhet deltar i uppfostran av barnen. Detta är ett belysande exempel på att familjer är olika och inte kan generaliseras utgående från vissa parametrar. Det kan också vara ett uttryck för att den patriarkala strukturen inte är så stark i just den familjen eller inte alls är en del av deras ursprungskultur.

”Jag tror att båda föräldrar tar hand om barn. Det är inte bara föräldrar, men alla vuxna i närhet, de tar hand om barn. [...] alla vuxen som är nära, kanske grannar också [...].”

När vi diskuterade barnuppfostran och regler för barnen berättade en respondent att samma sorts uppfostran och samma regler gällde för alla barn i hemlandet. Till exempel gick alla barnen i koranskola och besökte moskén. Hon sade att på grund av att det finns olika nationaliteter och religioner i Finland finns det också många olika sätt att uppfostra barnen. Föräldrar i Finland har därför lite olika regler för sina barn. Hennes observation stämmer väl ihop med teorin om de individ- och gruppcentrerade kulturerna. I Finland bestämmer barnets föräldrar själva om uppfostran utan någon större inblandning från andra, medan det är vanligt i kollektivistiska samhällen att hela den utvidgade familjen ansvarar över barnen. Följden blir att föräldrars barnuppfostran ser likadan ut i respondentens hemland, medan den kan variera i Finland på grund av att föräldrar själva väljer vad de anser vara gynnsamt (t.ex. Rätty, 2002, 58). Liksom hon kommenterade finns det förstås också flera olika nationaliteter i Finland i och med invandringen, vilket har medfört större variation i synen på barnuppfostran.

En respondent berättade att det i hemlandet har varit vanligt att aga barnen om de inte lyder, men att sådant har börjat minska. Istället kan de straffas på andra sätt, kanske godispengar eller liknande tas bort. Enligt religionen är det också viktigt att barnen lyder sina föräldrar och visar respekt för dem.

”I [religionen] är det så att man inte får säga emot eller vara vanvördig mot föräldrarna, för i så fall kommer man till helvetet. Man respekterar föräldrarna. Man måste undervisa barnen och visa dem hur det ligger till enligt [religionen]: ’så här får du göra och så här får du inte göra’.”

Denna respondent tyckte också att uppfostran av barn ser annorlunda ut i Finland jämfört med i hemlandet. Hon berättade att man i hemlandet gör mera så som barnet vill, medan barn i Finland behöver lära sig saker tidigt.

”[...] om barnet gråter så tar man upp det och om det inte vill gå så bär man det. Men här är det annorlunda tycker jag. Om barnet gråter så tänker finländare att det får sluta gråta på egen hand, att man inte ska göra precis som barnet vill, utan att barnet måste lära sig.”

Det här är en mycket tydlig iakttagelse av de två olika kulturerna enligt teorin. Jag skrev i kapitel 5.4 att olika egenskaper betonas i uppfostran i olika kulturer. I många länder vill man ”skämma bort” barnet, eftersom man ser det som en kärlekshandling. För många invandrare som inte är bekanta med den finländska kulturen kan det därför verka kärlekslöst att barn förväntas klara sig själva (Almqvist & Broberg, 2000, 123).

7.5.4 Barns självständighet och föräldrars stöd

När vi diskuterade barns självständighet framkom stora variationer beträffande när respondenterna anser att barn blir självständiga. Några tyckte också att barn i hemlandet även i vuxen ålder får mer stöd än i finländska familjer.

I respondentens hemland är en person som fyllt 15 år inte längre ett barn. Man blir alltså vuxen vid 15 års ålder och kan då börja jobba och ingå äktenskap. Medan barnen är små tar föräldrarna hand om dem och lär dem saker och låter dem inte göra vad som helst. Respondenten tyckte att precis som finländska föräldrar vill föräldrar i hemlandet att barnen ska vara i säkerhet och att ingenting som är dåligt ska drabba dem.

En annan respondent berättade att ett barn blir vuxet vid 18 års ålder i hans hemland, men att föräldrar sällan tycker barnen är vuxna då och att de fortfarande behöver stöd från föräldrarna. Fastän barnen blir vuxna och självständiga slutar inte föräldrarna att hjälpa dem när de behöver det. Han tyckte att en individ blir vuxen då hon eller han gifter sig, och först då minskar föräldrarnas stöd lite. Men om det vuxna barnets familj har svårigheter är det föräldrarna som hjälper till, även ekonomiskt. Han tyckte att det är annorlunda i Finland. I Finland måste ungdomar som fyllt 18 år kunna ta hand om sig själva och föräldrarna hjälper inte sina vuxna barn lika mycket som i hemlandet.

En av föräldrarna tyckte också att ungdomar i Finland måste ta hand om sig själva mer än i hemlandet, till exempel i och med att många flyttar hemifrån när de är 18 år gamla. I hemlandet har man mer bekymmer om sina barn än i Finland, tyckte hon. I hemlandet är det dessutom vanligt att den utvidgade familjen bor tillsammans, även när barnen är vuxna och har bildat egna familjer.

I en respondents hemland finns en allmän gräns att man inte ska gifta sig förrän i 20-årsåldern och har ett jobb och en stabil livssituation. I Finland däremot hade respondenten noterat att barn kan börja ha flickvän eller pojkvän redan när de är 12–13 år gamla. Något sådant skulle inte förekomma i hemlandet. Respondenten ansåg att detta hör ihop med att barn i Finland har större frihet och att de från början tar hand om sig själva mer, men konstaterade att det håller på att ändras även i hemlandet i och med att unga influeras allt mer av andra via internet.

7.6 Förändringar i familjen

På frågan om hur respondenterna upplever att deras familj har påverkats eller förändrats av att bo i och anpassa sig till samhället i Finland svarade alla inledningsvis att familjen inte har förändrats eller att den har förändrats bara lite. Däremot nämndes flera förändringar i familjen under andra delar av intervjuerna.

I en av familjerna svarade föräldrarna att det bara skett positiva förändringar i familjen sedan de kom till Finland. Deras barn har lärt sig mycket nytt, som ett nytt språk och fått nya kompisar från flera olika länder. Mamman i familjen har även fått nya vänner av olika nationaliteter och fått lära sig mycket om andra kulturer.

Föräldern i en annan familj tyckte också att det har skett många positiva förändringar, och att ingenting har blivit sämre. Han medgav att det har förekommit utmaningar, men att det

är naturligt med tanke på att de bor på en ny plats nu. En positiv förändring var att det inte förekommer så stora problem och konflikter i det finländska samhället, vilket det gjorde i hemlandet. Framtiden ser ljus ut och familjen känner sig säker i Finland.

7.6.1 Roller och skötsel av hemmet

I alla intervjuer berättade respondenterna att papporna i familjen gör mer i hemmet nu än i tidigare. I tre av intervjuerna nämndes matlagning som en viktig sak som papporna nuförtiden bemästrar. I två av de fallen berättade respondenterna att kvinnan nu dessutom har en sysselsättning (jobb eller studier) och att hon på grund det inte är hemma lika mycket som förut. En av mammorna berättade om hennes och makens dagsrutin och hur de fördelar hemarbetet nu jämfört med i hemlandet:

”Kun menen takaisin kello 14, hänkin (maken) tulee kello 14. Minä menen keittiöön ja hän siivoaa (skrattar). Se on pakko (skrattar). Koska äiti ei ollut kotona, mutta [i hemlandet] ole isä menee aamulla töihin, äiti jää kotiin. Hän laittaa ruoka valmiiksi ja siivoaa kotona ja odottaa, että mies tulee takaisin. Ja kun mies tulee takaisin ruoka on valmis ja koti on valmis ja kaikki on valmis. Mutta nyt on erilainen. Menemme aamulla yhdessä ja tulemme takaisin. Tehdään yhdessä töitä ja se on näin.”

En pappa berättade hur han förändrats när det gäller att sköta köket och att han lärt sig att laga mat efter att familjen kom till Finland. Han är aktivare i hemmet nu och inte lika beroende av att hustrun ska vara hemma längre.

”Tavat vähän muuttui. Koska kun mä tulin Suomeen, minä en osannut laittaa vaikka tee tai kahvi, mutta minä osaan nyt. Nyt minä, kun minä on kotona [...] minä voin laittaa vaikka riisiä ja kaikki ja leipää. Kaikki minä osaan nyt. Mutta ennen kun äiti ei ollut kotona, minä oli nälkä, me odotimme vain äitiä, kun tulee ja tekee kaikki ruokaa.”

En annan pappa berättade också att han nuförtiden kan laga mat.

”Så det är lite förändring som jag kan säga att vi har kommit, kultur, så där är det kanske det svårt och det är ovanligt för män att laga mat till exempel. Men här i Finland alla lagar mat. Och jag lagar också mat här i Finland (skrattar). Så är det (skrattar).”

En av mammorna tyckte också att mannen hjälper till mera i hemmet nu än i hemlandet, men att det fortfarande är hon som gör mest i hemmet.

En manlig förälder konstaterade att männen har det bättre i hemlandet medan kvinnorna har det bättre i Finland. Denna skiftning har upplevts som svår.

Respondent: "Miehet siellä on parempi ja naiset täällä on parempi! (skrattar)"

Intervjuare: "Miltä se tuntuu?"

Respondent: "Vaikea! (skrattar)"

Dessa berättelser tolkar jag som reaktioner på och följer av att ha kommit från en patriarkal familjestruktur till ett land med en mer jämställd struktur. I Finland är inte mannen överordnad och kvinnan underordnad utan föräldrarna hjälps åt och båda har lika rättigheter. Detta har alla familjer mer eller mindre anpassat sig till. De har inte heller längre den utvidgade familjen till hands, utan nu har de bara varandra, vilket kräver att de samarbetar mer nu än tidigare (t.ex. Säävälä, 2013, 119).

7.6.2 Relationer i familjen

Att flytta till Finland från ett land med en annorlunda familjestruktur och ett annat sätt att organisera relationer kräver en stor omställning hos familjemedlemmarna, vilket i sin tur påverkar relationerna i familjen (Darvishpour, 2002, 277). För att vidare få svar på hur familjen har påverkats av att bo i Finland frågade jag därför hur föräldrarna upplever att relationerna i familjen har förändrats och om konflikter brukar förekomma.

På dessa frågor fick jag annorlunda och kortare svar än jag förväntat mig. Samtliga respondenter svarade att relationerna inte har förändrats eller bara förändrats lite, men att de fortfarande är bra och att familjen håller ihop. En respondent betonade att det inte är en självklarhet att relationerna fortfarande är bra.

"Vi har ju hållit ihop, många skiljs ju och tar nya män. Vi tycker om varandra som förr, det är ganska lika som det var i [hemlandet]."

En av mammorna poängterade att relationen mellan pappan och barnen har blivit bättre. I hemlandet var pappan ofta borta hemifrån och reste mycket på grund av arbetet. Av den orsaken såg han inte barnen så mycket, men i Finland ser han barnen varje dag och pratar med dem, vilket både mamman och pappan tyckte var bra. Att pappan får en närmare relation till barnen i det nya landet konstaterade även Angel och Hjern (2004, 77) vara en vanlig förändring i många invandrarfamiljer.

En intervjufråga som verkade vara den absolut svåraste handlade om konflikter i familjen, om sådana förekommer och vad de brukar handla om. I en intervju svarade föräldrarna snabbt nekande och verkade inte vilja prata om det. Ett annat föräldrapar svarade att de inte brukar ha konflikter utan att de är en lugn familj och att barnen alltid är lugna. Om problem uppstår pratar de om det, och de lär även barnen att vara lugna och fredliga. Att prata eller *förhandla* med barnen är viktigt och en positiv faktor i anpassningen till uppfostrarrollen i det nya landet (Almqvist, 2000, 138; Nyberg, 2000, 109).

”Ei, ei. Mun perheni ja lapset rauhallinen aina. [...] Riita, ei riita. Minun lapset aina oppi on rauhallinen.”

En annan respondent svarade att det inte har förekommit några konflikter i familjen i och med att familjen haft tydliga rutiner: föräldrarna har jobbat och barnen har gått i skola. Det har funnits vissa regler som ska följas och därför har inga problem uppkommit. Bara en av respondenterna berättade att konflikter har förekommit ibland i familjen. Han tyckte däremot att konflikter är något bra och något som behöver finnas för att man ska utvecklas som människa.

”[...] det är lite konflikter som kommer i utveckling, så det utvecklas, så vi måste hjälpa till (skrattar), som föräldrar, handleda dem (barnen). [...] Så jag tror att det är vanligt för utveckling, de måste bråka mellan sig (skrattar).”

Dessa korta och undvikande svar, förutom det sist nämnda svaret i citatet ovan, kan bero på att föräldrarna tyckte att det var ett för personligt ämne eller att relationer och relationsproblem inte är något de är vana att prata om med främlingar (Darvishpour, 2001, 286). Det hade dock varit intressant att få mer ingående svar, eftersom det framkommit i teorin att relationer är något som kan påverkas av så många olika faktorer och utvecklas på så olika sätt.

7.6.3 Föräldrarnas uppfattning om barnens situation

Samtliga föräldrar upplevde att barnen tar till sig den nya kulturen i snabbare takt än dem själva. Två av de tre familjerna som tillhörde en annan religion än kristendom påpekade att deras barn också gör sådant som andra barn gör, till exempel går med till kyrkan. Pappan i en av dessa tre familjer berättade också att barnen alltid är med i samma grupp som andra finländska barn, till exempel när de åker till simhallen. Detta tyckte båda föräldrarna var

viktigt med tanke på att barnen ska lära sig hur det är i Finland och för att kunna bli finländare, vilket barnen också själva vill.

”[...] koska hän asuu täällä, tärkeä hän oppii kaikki asiat täällä.”

Intressant nog var detta samma föräldrapar som tidigare hade sagt att de önskar kunna återvända till hemlandet i framtiden. De berättade inte heller mycket om den egna kulturen eller den egna etniska gruppen. I detta fall stämde därför inte intervjuvärdet överens med teorin. I kapitel 5.4 skrev jag att föräldrar som ämnar flytta tillbaka inte är lika engagerade i barnens anpassning (Almqvist, 2006, 95). Tvärtom verkade de här föräldrarna vara de som var mest ivriga inför familjens integration jämfört med de andra familjerna.

En respondent berättade att barnens aktiviteter har ändrats mycket jämfört med de i hemlandet. När de bodde i hemlandet var barnen små och det fanns inte mycket att göra. I Finland har barnen däremot mycket att göra. De kan surfa på internet, spela videospel, titta på tv och mycket annat. På grund av detta och att barnen antingen går i skola eller dagis har de inte lika stor möjlighet att hjälpa till i hemmet som de gjorde i hemlandet. Under skolloven och ibland på helgerna kan barnen hjälpa till med att städa och tvätta, men när de blir äldre och är ute med kompisar minskar deras deltagande i hemarbetet.

En av föräldrarna upplevde att skolorna är mycket bättre i Finland. I hemlandet var skolgången inte av bra kvalitet. Om man ville ha en bra utbildning för barnen var privatskolor de enda alternativen. Men de var svåra att komma in på och kostade dessutom mycket. Föräldern tyckte att det går mycket bättre för barnen nu när de får gå i skola i Finland.

En intervjufråga handlade om huruvida föräldrarna ser på sina barn som finländare och om de har börjat bemöta dem annorlunda på grund av det. En mamma svarade att ju äldre barnet blir, desto mer lik en finländare blir barnet. Hon skulle acceptera om hennes barn, när de är över 20 år, vill gifta sig eller bli sambo med finländare, eftersom barnen bor i Finland och blir allt mer som en finländare (Al-Baldawi, 2014, 115).

7.7 Förändringar i föräldraskapet och barnuppfostran

En förändring av stor betydelse som redan nämndes ovan är föräldrarnas känsla av trygghet och säkerhet i Finland. En av mammorna berättade att hon inte längre är lika rädd för att barnen ska hamna i dåligt sällskap eller börja med droger, även om sådant förekommer i Finland också, men inte i lika stor utsträckning som i hemlandet. Hon är inte längre orolig

när barnen åker någonstans. Hon har kunnat vara trygg att de inte gör något dumt. Upplevelse av trygghet och säkerhet är särskilt viktigt för familjer som har haft besvärliga förhållanden i hemlandet, vilket den här familjen hade haft (Nyberg, 2000, 91).

I två intervjuer berättade respondenterna att en stor förändring i barnuppfostran är att endast de själva ansvarar för den nu. I hemlandet var familjen en del av en större gemenskap dit andra familjemedlemmar, släktingar och även grannar och vänner hörde. Där var det därför naturligt att andra vuxna också tog hand om barnen. Att föräldrar tycker det är svårt att ensamma ansvara för uppfostran i det nya landet konstaterades också i kapitel 5.4 (t.ex. Nyberg, 2012, 268).

Att upprätthålla regler för barnen upplevde en av mammorna särskilt svårt, eftersom barnen ser många olika förhållningssätt bland skolkamraterna, som tillhör olika religioner och kulturer. Hon tyckte också att det är svårt att hon och maken är ensamma om att berätta för barnen om deras religion och kultur.

"[...] täällä Suomessa, ja vain sinä, sinun pitää hoitaa kaikki, sinun pitää opettaa mitä hänelle uskonto on, sinun pitää opettaa kaikki mitä [i hemlandet]. Itse pitää. Sitten ongelma tulee vielä, kun lapset näkevät eri sääntöjä. He näkevät, että suomalainen tavat, joku toinen maahanmuuttajat tavat. [...] perhe haluaa, että hän on [egen nationalitet] ja hän ottaa sääntöjä, ja hän kuuntelee, ja hän kunnioittaa, ja hän tekee kaikki. Mutta kun hän näkee sama tapauksessa joka paikalla eri, ja vähän lapsilla on vaikea. Ja perheellä on vaikea. [...] ja lapselta tulee kysymyksiä: sanoo: 'Onko tämä oikein tai tämä?' Lapsien sääntöjä on vähän vaikea täällä."

I en familj där barnen inte minns mycket från hemlandet brukar föräldrarna prata med barnen om den egna kulturen. Föräldrarna vill att barnen ska känna till sitt ursprung trots att de nu bor i Finland och blir mer och mer som finländare. I en familj hjälps föräldrarna åt att berätta för barnen om den egna kulturen. De tycker dock att det är viktigt att uppfostra barnen enligt den finländska kulturen, eftersom familjen bor i Finland nu. Föräldrarna tyckte inte att det är jobbigt när barnen förändras och blir mer som finländare, snarare förväntar de sig förändringar eftersom de bor i ett annat land nu.

"Jag tror det måste finnas lite förändring, att det är en ny kultur så (skrattar), jo jo, måste följa."

Enligt Alitolppa-Niitamo och Leinonen (2013, 104) bidrar en sådan här flexibel barnuppfostran och ett tydligt föräldrastöd till en lyckad utveckling och anpassning hos barnen. Det är även ett utmärkt exempel på en lyckad integration som resultat av ackulturationsprocessen, där den ursprungliga kulturen bevaras samtidigt som man vill bli en del av det nya samhällets kultur (t.ex. Schubert, 2013, 66).

Barnen är dock inte alltid intresserade av det egna kulturarvet. Några barn i en familj hade åkt med på en resa till hemlandet och då hade ett nytt intresse fötts för familjens bakgrund och de släktingar och bekanta som fortfarande var kvar i hemlandet. En av intervjupersonerna tyckte det var lättare med de äldre barnen, eftersom de har större förståelse för saker och ting, medan det var svårare med barn under 10–12 år. Med ett mindre barn var det speciellt svårt under julen. Barnet hade då hört från andra barn att jultomten är på väg och att han ger dem allt de önskar sig. Då hade barnet kommit och frågat mamman varför jultomten inte kom till dem. Fastän föräldrarna försökte förklara att man inte har jultomte i alla familjer och att jultomten hör till finländarnas traditioner, kunde inte barnet förstå vad skillnaden var och varför tomten kommer till ”alla andra” men inte till dem.

Att inte skämma bort barnen för mycket tyckte en av papporna var en viktig del i barnuppfostran. När ena barnet till exempel vill ha skjuts till och från skolan har de sagt åt barnet att promenera istället, även på vintern – det är bara att klä på sig varma kläder. På så vis får barnen lära sig att vara mer självständiga också. I hemlandet var detta inte möjligt eftersom föräldrarna var rädda att något skulle hända åt barnen när de var ute ensamma.

”Hän (barnet) menee yksin, koska hän tarvii oppia, tarvi mennä, tarvii katsoa. Ei vain autoa, ei hyvää. Hän sanoo ’kylmä!’ Minä sano ’ei haitta’.”

8 Sammanfattning och slutdiskussion

Syftet med detta examensarbete har varit att undersöka familjelivet i invandrarfamiljer i Finland, för att ta reda på hur migration och anpassningen till det finländska samhället påverkar familjen, samt vilka förändringar som sker i familjen till följd av detta. I studien har även invandrarföräldrars olika förhållningssätt och anpassningsstrategier samt dessas inverkan på familjen undersökts. Frågeställningar för studien har varit hur anpassningen till det finländska samhället påverkar relationer och roller i familjen, föräldraskap samt barnuppfostran. De främsta förändringarna i familjen har noterats vara relaterade till omställningen från en kollektivistisk till en individualistisk kultur och från en patriarkal till

en jämställd familjestruktur vilket behandlades i kapitel 4.4, 5.3 samt 5.4. Många invandrarfamiljer kommer från kulturer där den utvidgade familjen är något av det viktigaste i livet och i Finland behöver de då anpassa sig till livet som kärnfamilj. (Al-Baldawi, 2014, 181; Säävälä, 2013, 118).

Det nya livet som kärnfamilj har konstaterats resultera i att familjemedlemmarna umgås mer med varandra än de gjorde i hemlandet där de var en del i ett större familjesammanhang. För många familjer leder det till närmare relationer och att familjemedlemmarnas personlighet och individualitet framträder på ett nytt sätt. Relationen mellan föräldrarna kan även stärkas, eftersom de behöver samarbeta mer än tidigare. Risker är dock att meningsskiljaktigheter kommer upp till ytan, vilket kan göra att den nya närheten blir mycket utmanande. De relationsmässigt mest fördelaktiga förändringarna sker i familjer där föräldrarna, och i synnerhet pappor, är öppna och flexibla och förstår vikten av att anpassa sig till det nya samhället. I familjer där föräldrarna, eller en av föräldrarna, har en rigid och traditionell inställning är risken större för familjekonflikter. Olika attityder till det omgivande samhället skapar en obalans i familjerelationerna och resulterar ofta i att familjen splittras. (Al-Baldawi, 2014, 195; Nyberg, 2000, 101, 104, 105; Säävälä, 2013, 119).

I och med att föräldrarna blir tvungna att stötta varandra mer förändras även könsrollerna. I länder som Finland där familjeförhållanden är jämställda istället för patriarkala tappas ofta pappan många privilegier och blir tvungen att delta i nya uppgifter såsom hemarbete och även engagera sig mer i barnens liv. Kvinnan behåller däremot sin mammaroll som hon hade i hemlandet och kan dessutom ta till sig fler roller i det nya samhället. Eftersom barn anpassar sig och lär sig det nya språket fortare kan de få en viktigare roll i familjen, och om de hjälper sina föräldrar mycket förminsкас i sin tur deras auktoritära roll. (Angel & Hjern, 2004, 77, 78; Al-Baldawi, 2014, 194; Alitolppa-Niitamo & Leinonen, 2013, 100; Almqvist & Broberg, 2000, 137).

Vidare har det konstaterats att en stor förändring i föräldraskapet beror på frånvaron av den utvidgade familjen med dess stöd och hjälp som leder till en större ensamhet och ett större ansvar för barnen. Föräldrarnas anpassningsnivå samt hur de tänker på framtiden påverkar hur de uppfostrar sina barn i det nya landet. Föräldrar som planerar bo kvar i det nya landet vill att barnen ska lära sig språket, få kompisar och ta till sig landets normer. Föräldrar som däremot vill återvända till hemlandet eller prioriterar delaktighet i den egna etniska gruppen prioriterar i högre grad barnens kunskaper i det egna språket och den egna kulturen och religionen. I konservativa föräldrars barnuppfostran sker inga desto större förändringar utan

traditioner och värderingar såsom de var före migrationen hålls kvar. (Nyberg, 2000, 102; Almqvist, 2006, 95, 96; Säävälä, 2013, 118, 119; Almqvist & Broberg, 2000, 121).

Resultaten i den empiriska delen som bestod av kvalitativa intervjuer med sex invandrarföräldrar stämde till stor del överens med teorin. Av intervjuerna framkom att flera förändringar i familjen har att göra med frånvaron av den utvidgade familjen som i hemlandet var en viktig del i vardagen. I ett fall hade relationen mellan pappan och barnen förbättras, vilket konstaterades ovan vara vanligt i vissa invandrarfamiljer (Angel & Hjern, 2004, 77). I några intervjuer betonade föräldrarna att relationerna inte förändrats utan att de är som de var i hemlandet. Samtliga respondenter verkade ha svårt att prata om relationer och av den anledningen kan det konstateras att den av studiens frågeställningar som handlade om hur relationer påverkas av anpassningen inte besvarades i så stor utsträckning som förväntat.

Frågeställningen om hur roller påverkas gav däremot ett enhälligt svar: pappor får en ny roll i hemmet eftersom de deltar i hemarbete såsom matlagning och städning, vilket de inte gjorde i hemlandet. I ett fall hade en mamma även fått en ny roll i och med att hon deltog i kurser och studerar och inte enbart är hemma längre, vilket hon var i hemlandet. Detta överensstämmer med teorin där det konstaterades att kvinnor kan ta till sig flera nya roller i det nya samhället (Almqvist & Broberg, 2000, 137, 138).

Liksom redan nämndes var ensamheten och det egna ansvaret för barnen en stor förändring i föräldraskapet. Flera av föräldrarna upplevde det svårt att behöva göra allt på egen hand. I ett fall hade barnuppfostran förändrats från att ha varit något som alla gjorde på samma sätt i hemlandet till att se många olika variationer i Finland, vilket konstaterades vara dels följd av förändrad miljö men även av mångkulturaliteten i Finland. Nyberg (2000, 101; 2012, 259) belyste även utmaningen med att ensam uppfostra sina barn utan hjälp och stöd av den utvidgade familjen.

Valet av kvalitativ metod för undersökningen möjliggjorde stor flexibilitet och gav nyansrika resultat, men det gjorde även att materialet blev mycket omfattande och att det stundtals var svårt att välja ut det som var relevant för studiens syfte. Undersökningen hade även kunnat göras med kvantitativ metod för att få ett mer representativt resultat. Anonyma enkäter hade varit ett bra alternativ för att få mer ingående svar även i intima frågor såsom familjerelationer och konflikter, vilket visade sig vara ett svårt ämne att prata om för respondenterna i intervjuerna. Antalet respondenter och den stora variationsbredden var

mycket lämpligt för studien, men mängden intervjufrågor hade dock kunnat minskas och koncentreras till de mest viktiga frågorna för studiens syfte.

Det kan konstateras att syftet med denna studie uppfylldes och att frågeställningarna besvarades. De delar som inte kom upp i lika stor grad i den empiriska delen behandlades mer ingående i den teoretiska delen, och på så vis utgör examensarbetet en lämplig helhet. Förslag på vidare forskning är att undersöka skillnader i hur familjemedlemmar upplever sin familjesituation. Vid de intervjuer där båda föräldrarna deltog uppstod i efterhand funderingar huruvida de hade svarat annorlunda om de varit ensamma. Det vore även av stort intresse att intervjua professionella för att ta del av deras erfarenhet och lärdomar.

Under arbetets gång har jag fått en större förståelse för och kunskap om vad invandrarfamiljer går igenom, vilket var en viktig önskan vid inledning av arbetet. Jag har även fått en större respekt för familjer som av olika anledning migrerar till Finland, eftersom det innebär många uppoffringar och nya utmaningar. Det har även varit mycket berikande att bekanta sig med andra familjestrukturer och andra sätt att organisera relationer och roller. Avslutningsvis kan tilläggas att den kvalitativa studien var mycket intressant och givande och jag är tacksam för de föräldrar och tolkar som tackade ja till att medverka i intervjuerna.

Källförteckning

Al-Baldawi, R., 2014. *Migration och anpassning : Den okända resan*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Al-Baldawi, R., 2017. *Familjen i exil : Flyktfamiljer i en interkulturell och psykosocial kontext*. Lund: Studentlitteratur.

Alitolppa-Niitamo, A., 2005. Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. I: A. Alitolppa-Niitamo, I. Söderling & S. Fågel, toim. *Olemme muuttaneet : Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin*. Helsingfors: Väestöliitto.

Alitolppa-Niitamo, A. & Leinonen, E., 2013. Perhe, nuoret ja maahanmuutto. I: A. Alitolppa-Niitamo, S. Fågel & M. Säävälä, toim. *Olemme muuttaneet - ja kotoudumme : Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä*. Helsingfors: Väestöliitto.

Alitolppa-Niitamo, A & Säävälä, M., 2013. Johdattelua kirjan teemoihin. I: A. Alitolppa-Niitamo, S. Fågel & M. Säävälä, toim. *Olemme muuttaneet - ja kotoudumme : Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä*. Helsingfors: Väestöliitto.

Almqvist, K., 2006. Identitet och etnicitet. I: A. Frisé & P. Hwang, red. *Ungdomar och identitet*. Stockholm: Natur och kultur.

Almqvist, K. & Broberg, A.G., 2000. Kulturella skillnader i barnuppfostran och utvecklingsideal. I: C.M. Allwood & E.C. Franzén, red. *Tvärkulturella möten : Grundbok för psykologer och socialarbetare*. Stockholm: Natur och Kultur.

Angel, B. & Hjern, A., 2004. *Att möta flyktingar*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Darvishpour, M., 2002. Immigrant Women Challenge the Role of Men: How the Changing Power Relationships within Iranian Families in Sweden Intensifies Family Conflicts after Immigration. *Journal of Comparative Family Studies*, 33(2), 271–296.

Edwards, A., 2016. *UNHCR viewpoint: "Refugee" or "migrant" – Which is right?*

UNHCR, The UN Refugee Agency. [Online]

<https://www.unhcr.org/news/latest/2016/7/55df0e556/unhcr-viewpoint-refugee-migrant-right.html> [hämtat 11.12.2018].

- Hoghugh, M., 2004. Parenting – An introduction. I: M. Hoghugh & N. Long, eds. *Handbook of parenting : Theory and research for practice*. London: SAGE Publications.
- Holme, I.M. & Solvang, B.K., 1997. *Forskningsmetodik : Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Hwang, P., Frisé, A. & Nilsson, B., 2018. *Ungdomar & unga vuxna : Utveckling och livsvillkor*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Karlsson, I., 2018a. Migration, kultur, integration och psykisk hälsa. I: S. Bäärnhielm, red. *Transkulturell psykiatri : Kliniska riktlinjer för utredning och behandling*. Stockholm: Gothia Fortbildning.
- Karlsson, I., 2018b. Hedersrelaterat våld och förtryck. I: S. Bäärnhielm, red. *Transkulturell psykiatri : Kliniska riktlinjer för utredning och behandling*. Stockholm: Gothia Fortbildning.
- Kristal-Andersson, B., 2001. *Att förstå flyktingar, invandrare och deras barn – en psykologisk modell*. Lund: Studentlitteratur.
- Kuittinen, S. & Isosävi, S., 2013. Vanhemmuus ja pienten lasten hoiva eri kulttuureissa. I: A. Alitolppa-Niitamo, S. Fågel & M. Säävälä, toim. *Olemme muuttaneet - ja kotoudumme : Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä*. Helsingfors: Väestöliitto.
- Kvale, S. & Brinkmann, S., 2014. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- LaFromboise, T., Coleman, H.L.K. & Gerton, J., 1993. Psychological Impact of Biculturalism: Evidence and Theory. *Psychological Bulletin*, 114(3), 395–412.
- Malinen, K. & Rönkä, A., 2009. Mihin aika riittää? I: A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä, toim. *Perhe-elämän paletti : Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nyberg, E., 2000. Barnfamiljers migration – upprott och förändring. I: C.M. Allwood & E.C. Franzén, red. *Tvärkulturella möten : Grundbok för psykologer och socialarbetare*. Stockholm: Natur och Kultur.

- Nyberg, E., 2012. Familjen med flyktingbakgrund – en globaliserande kraft i det svenska samhället. I: M. Bäck-Wiklund & T. Johansson, red. *Nätverksfamiljen*. Andra utgåvan. Stockholm: Natur & Kultur.
- Pakzad, F., 2018. Psykoterapi i ett transkulturellt perspektiv. I: S. Bäärnhielm, red. *Transkulturell psykiatri : Kliniska riktlinjer för utredning och behandling*. Stockholm: Gothia Fortbildning.
- Pehkonen, A., 2006. *Maahanmuuttajan kotikunta*. Kunnallissalan kehittämissätiön tutkimusjulkaisut, nro 52. Helsingfors: Kunnallissalan kehittämissätiö KAKS.
- Peltola, M., 2018. Tunteet rodullistettujen vähemmistöjen sukupolvisuhteissa. I: P. Eerola & H. Pirskanen, toim. *Perhe ja tunteet*. Helsingfors: Gaudemaus.
- Poikonen, P-L. & Lehtipää, R., 2009. Päivähoidon ja kodin jaettu kasvatustehtävä: Kasvatuskumppanuus perheen voimavarana. I: A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä, toim. *Perhe-elämän paletti : Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Räty, M., 2002. *Maahanmuuttaja asiakkaana*. Helsingfors: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Samarasinghe, K., 2017. Att leva i kulturell transition – ofrivilligt invandrade familjers välbefinnande. I: E. Benzein, M. Hagberg & B-I. Saveman, red. *Att möta familjer inom vård och omsorg*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Schubert, C., 2013. Kotoutumisen psykologiaa. I: A. Alitolppa-Niitamo, S. Fågel & M. Säävälä, toim. *Olemme muuttaneet - ja kotoudumme : Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä*. Helsingfors: Väestöliitto.
- Svenska Akademien, 2015. *Svenska Akademiens ordlista*. 14. uppl. Stockholm: Norstedt. [Online] <https://svenska.se/saol/> [hämtat 23.3.2019].
- Säävälä, M., 2013. Maahanmuutto perheilmiönä. I: T. Martikainen, P. Saukkonen & M. Säävälä, toim. *Muuttajat : Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Helsingfors: Gaudemaus.
- Triandis, H.C., 2001. Individualism-Collectivism and Personality. *Journal of Personality*, 69(6), 907–924.

UNHCR, The UN Refugee Agency, 2019. *Overview Northern Europe*. Statistik över flyktingar och asylsökande i Nordeuropa. [Online]

https://data2.unhcr.org/en/documents/download/68318#_ga=2.50962028.435135079.1553264367-1310356699.1553264367 [hämtat 31.3.2019].

Finlands författningssamling

Lag om främjande av integration 30.12.2010/1386 [Online] www.finlex.fi [hämtat: 11.12.2018].

Intervjufrågor

Bakgrund

1. Kan ni berätta lite om er och er familj? Hurdan bakgrund har ni?
2. Varför flyttade ni till Finland? När var det och hur gamla var era barn då?
3. Vad gör ni nu? (skola, jobb)
4. Hur ser ni på framtiden, vill ni stanna i Finland eller finns en önskan om att en dag flytta tillbaka till ert hemland?

Anpassningen till det finländska samhället

5. Kan ni berätta om hur det har varit att bo i Finland?
6. Med tanke på de nya utmaningarna i Finland, t.ex. att lära sig ett nytt språk, skaffa nya vänner och eventuell saknad till ert hemland: Hur har ni mått under tiden ni bott i Finland?
 - Beskriv de känslor ni har haft. (Har ni upplevt stress, saknad till hemlandet och resten av familjen och släkten?)
7. Känner ni er nöjda med ert liv här, eller är det något ni önskar var annorlunda?
8. Är det lätt eller svårt att vara delaktig i det finländska samhället?
 - Känner ni er som en del av det finländska samhället? Är ni finländare nu?

Familjen

9. Hur har det varit att träffa finländska familjer, är de annorlunda jämfört med familjer i ert hemland?
 - Finns det skillnader mellan familjens och släktens roll i de olika länderna?
 - Ser familjemedlemmarnas roller och uppgifter olika ut i Finland jämfört med ert hemland?

10. Har er familj förändrats under tiden ni bott i Finland? Vilka är de största förändringarna som har skett i er familj?

11. Om ni jämför er familj nu med när ni bodde i hemlandet: har relationerna mellan familjemedlemmarna förändrats? På vilket sätt har de förändrats?

Föräldraskap

12. Hur har det varit att träffa finländska föräldrar? Vad är annorlunda här med att vara mamma eller pappa jämfört med i hemlandet?

13. Har ni som föräldrar förändrats jämfört med hur ni var i hemlandet? Berätta.

14. Vad tycker ni om finländares sätt att ta hand om sina barn och uppfostra dem?

- Skiljer det sig mycket åt från vad ni är vana med från hemlandet? Till exempel gällande regler, stöd, kontroll, barnets självständighet, hjälpa till hemma.
- Har sättet ni uppfostrar era barn på förändrats under tiden ni bott i Finland? Berätta.

15. Barnen lär sig oftast intensivt om den nya kulturen i skolan och påverkas av de andra barnen: Hur känner ni som föräldrar över det här?

- Hur gör ni hemma? Håller ni fast vid den egna kulturen i hemmet eller försöker ni ändra så att det ska bli mer likt finska familjer?

16. Har det varit lätt eller svårt att hitta en balans mellan den gamla och den nya kulturen?

17. Har konflikter uppstått i familjen? I sådana fall, vad brukar konflikterna handla om?

Till sist

18. Upplever ni att tiden i Finland fört med sig någon negativ förändring i familjen som vi inte redan nämnt, i så fall vad? Och positiva förändringar, i så fall vad?

19. Vill ni tillägga något till det vi pratat om?